

Interreg
Greece-Bulgaria
European Regional Development Fund
AGRI-ABILITY

Deliverable: 3.2.1

**Legal framework of establishment and operation of
social enterprises in Greece**

**Θεσμικό πλαίσιο ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών
επιχειρήσεων στην Ελλάδα**

**PROJECT: Social agri-entrepreneurship for people with disabilities in the
crossborder area**

AGRI-ABILITY

(Subsidy Contract No: SC: B2.9c.09-AGRI-ABILITY)

Project title	Social agri-entrepreneurship for people with disabilities in the crossborder area
Call identifier	INTERREG V-A Greece-Bulgaria 2014-2020 1st Call of Proposals
Project acronym	AGRI-ABILITY
Starting date	06/10/2017
End date	05/10/2019
Funding scheme	European Regional Development Fund (ERDF) and National Funds
Contract no.	SC: B2.9c.09-AGRI-ABILITY
Partner	PB2: Democritus University of Thrace
Work Package	3. Toolbox of entrepreneurship for disabled people
Deliverable no.	3.2.1
Deliverable name EN/GR	Legal framework of establishment and operation of social enterprises in Greece / Θεσμικό πλαίσιο ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα
Language	Greek (with English Abstract)
Doc. Version	Final
Date	05/10/2019

Πρόλογος

Η εργασία με τίτλο “Θεσμικό πλαίσιο ίδρυσης και λειτουργίας κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα” αποτελεί το Παραδοτέο D.3.2.1 του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης για τις ανάγκες του έργου “Social agri-entrepreneurship for people with disabilities in the crossborder area” (SC: B2.9c.09-AGRI-ABILITY) που υλοποιείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A Greece-Bulgaria 2014-2020. Η εργασία παρουσιάζει το γενικό πλαίσιο πολιτικών και στρατηγικών ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας και εστιάζει στην ανάλυση του θεσμικού πλαισίου που διέπει την ίδρυση και λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων στον ελληνικό χώρο.

Πίνακας Περιεχομένων

ABSTRACT	5
1. Εισαγωγή	9
2. Κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα	12
2.1 Η έννοια της κοινωνικής οικονομίας.....	12
2.2 Κοινωνική επιχειρηματικότητα	17
3. Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας.....	22
4. Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας	27
5. Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ. Επ.).....	28
5.1 Χαρακτηριστικά - Κατηγορίες	28
5.2 Ίδρυση και λειτουργία.....	31
6. Συνεταιρισμοί Εργαζομένων	41
6.1 Χαρακτηριστικά.....	41
6.2 Ίδρυση και λειτουργία.....	41
7. Άλλοι φορείς Κ.ΑΛ.Ο.	45
7.1 Χαρακτηριστικά - Προϋποθέσεις	45
7.2 Ένταξη στο Ειδικό Μητρώο άλλων Φορέων Κ.ΑΛ.Ο. και Υποχρεώσεις.....	46
8. Συμπεράσματα	48
Βιβλιογραφία	50
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Νόμος 4430/2016	54

ABSTRACT

Social economy and social enterprises represent a fundamentally new way of doing business and, as such, they have the potential to transform the socio-economic landscape. Recently new trends have seen the emergence of a collaborative, circular economy, which has created opportunities for the expansion of social enterprise in Europe. Today the social economy and social enterprises are playing an increasingly prominent role, due to their ability to address some of the major challenges currently facing Europe, such as the need to foster sustainable and socially-inclusive economic growth and create jobs as well as to address more targeted objectives, such as the refugee crisis, environmental degradation and the need to promote greater social and gender equality.

The present report entitled "Institutional Framework for the Establishment and Operation of Social Enterprises in Greece" is the Deliverable 3.2.1 of the project "Social agri-entrepreneurship for people with disabilities in the crossborder area " (SC: B2.9c.09-AGRI-ABILITY) implemented within the framework of INTERREG VA Greece-Bulgaria 2014-2020. The report was prepared by PB2 and aims to present the institutional framework that governs the establishment and operation of social enterprises in Greece. The first part of the report presents the concept and importance of social economy and entrepreneurship as the baseline for the deployment of the institutional framework and its development in Greece. In recent decades, the Greek government has started to make efforts to promote the development of social enterprise in Greece. This positive development has to a large extent been prompted by top down trends, thanks to encouragement from the European Commission but also from bottom up civil society initiatives that have emerged to address the exponentially increasing social needs as a result of the crisis.

In 1999, the Greek Government established a legal framework (Law 2716/99, article 12) that supported the creation of social cooperatives with limited liability for people with mental health problems (Koinonikos Sineterismos Periorismenis Efthinis" or KoiSPE). KoiSPE is an organisational form that encompasses the status of both an independent trading enterprise and an official mental health unit.

The next significant step in the evolution of social enterprises in Greece was the Law 4019/2011 on "Social Economy and Social Entrepreneurship" which offered the possibility to groups of individuals to establish a social enterprise. Although this law only recognized two

legal forms as potential beneficiaries of specific social enterprise support measures, it imposed a considerable number of formalities and obligations on social enterprises.

In October 2016, the Law 4430/2016 came into effect, which elaborated on the “Social and Solidarity Economy (SSE) and the Development of its Actors”. This legislation offered a new framework for diverse types of organisations or enterprises that have a clear collective and social impact, while also addressing a social need. This aimed to supersede and improve on previous legislation, including law 4019/2011, which is no longer in force. With L.4430/2016 a number of issues have been addressed, especially with regards to the spirit of the law. In particular, SSE organisations are no longer defined in terms of their legal form, but by their legal status, (i.e., any legal form may qualify as an SSE organisation, as long as it satisfies the criteria set forth by the law). In short, these criteria concern entrepreneurial activity in the private market (revenues from public bodies should not exceed 65 per cent of total turnover within a three-year period), democratic governance (one member – one vote), and a well-defined social purpose with profit allocated to collective and social benefit (up to 95 per cent of yearly profits).

According to Article 3, the Law 4430/2016 makes a distinction between legal entities introduced which are automatically considered as SSE actors and other legal entity eligible for registration upon the fulfillment of certain criteria specific in the Law. These legal entities include:

- ❑ **Social Cooperative Enterprises** - KOINSEP (art. 14-23), including also Social Cooperatives of Limited Liability (KoiSPE) (a pre-existing work integration social enterprise for people with mental health problems based on Law 2716/1999, art. 12. that are considered as Integration KOINSEP based on Law 4430/2016)

There are two distinct types of KOINSEP, depending on the specific nature of their purpose (article 14 paragraph 2):

- (i) The “Integration KOINSEP” is the type which focuses on achieving socio-economic integration (mainly through work insertion activities). These KOINSEPs must have at least 7 members and are legally classified either as “Integration KOINSEPs for Vulnerable Groups” (at least 30% of the total number of members and employees must belong to vulnerable groups) or as “Integration KOINSEPs for Special Groups” (at least 50% of the total number of members and employees must belong to vulnerable groups).

(ii) The “Collective & Social Benefit KOINSEP” is the type which focuses on achieving collective and social benefit through activities of “sustainable development”⁴⁶ and/or provision of “social services of general interest”. These KOINSEPs must have at least 5 members.

❑ **Worker Cooperatives** (art. 24-33). A Workers’ Cooperative is a special type of civil cooperative, which combines the legal status of a “trader” and the statutory purpose of “collective and social benefit” and whose members are exclusively natural persons aiming at making their living through the co-production of goods and services (article 24 paragraph 1). Employees who are not members cannot exceed 25% of total personnel. For the rest, the same rules apply as for KOINSEPs

❑ **Other legal entities** consisting of more than one member is eligible for registration, given that it fulfills cumulatively the following criteria (art.3 § 1, case d):

- i. It explicitly strives for both collective and social benefit (as defined earlier).
- ii. It takes due care for information-sharing and the participation of its members and applies a democratic decision-making system based on the principle “one person-one vote” irrespective of financial contribution.
- iii. It foresees limited profit distribution according to the following rules: a) 5% of the profits are held in reserves; b) up to 35% is shared among the employees; and c) the rest is used for the creation of employment opportunities within the enterprise and the expansion of productive capacity.
- iv. It applies convergence payment schemes according to which the highest salary cannot be greater than three times the minimum salary within the same enterprise unless otherwise decided by 2/3 of the members of the general assembly.
- v. It strives for the empowerment of its economic activities and for the maximization of the produced social benefit through horizontal networking with other SSE actors.
- vi. It is not founded and/or managed directly or indirectly by a legal entity of the strict or wider public sector and/or first/second level local authorities.

The operational and structural characteristics and requirements depend on the type of the legal entity and thus special attention should be given by potential entrepreneurs during the start-up phase.

The establishment of a Social Cooperative Enterprise in Greece is a stepwise process that can be accomplished with the support and cooperation of the Managing Authority for Social Inclusion and Social Economy of the Ministry of Labour, Social Security and Welfare (www.keko.gr). The important first steps include the preparation of various business tools, such as market research and business plan, as well as the mobilization and information of potential partners with a view to creating the core of the business and attracting other people or entities who probably interested in joining. In terms of formal – mandatory actions that are necessary for the establishment of the legal entity, these are related to the registration in the General Register of Social and Solidarity Entities and the commencement of work in the competent Tax office as appropriate. The operating obligations and terms depend on the selected legal form and in any case must comply with the requirements of Law 4430/2016.

1. Εισαγωγή

Η κοινωνική οικονομία και οι κοινωνικές επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν ένα νέο ριζοσπαστικό τρόπο επιχειρηματικής δραστηριοποίησης και, ως εκ τούτου, έχουν τη δυνατότητα να μεταβάλουν βαθιά το κοινωνικοοικονομικό τοπίο. Οι νέες τάσεις τα τελευταία χρόνια έχουν δείξει την εμφάνιση μιας συνεργατικής, κυκλικής οικονομίας, η οποία με τη σειρά της δημιούργησε ευκαιρίες για την επέκταση των κοινωνικών επιχειρήσεων σε ολόκληρη την Ευρώπη. Η κοινωνική οικονομία και οι κοινωνικές επιχειρήσεις διαδραματίζουν ολοένα και σημαντικότερο ρόλο, γεγονός που οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην ικανότητά τους να δίνουν λύσεις σε μερικές από τις μείζονες προκλήσεις που αντιμετωπίζει επί του παρόντος η Ευρώπη, ειδικότερα στην ανάγκη να προωθηθεί η βιώσιμη και κοινωνικά χωρίς αποκλεισμούς οικονομική ανάπτυξη και να δημιουργηθούν θέσεις εργασίας. Παράλληλα, δύνανται να αντιμετωπίσουν και μία σειρά πιο επικεντρωμένων προκλήσεων, όπως η κρίση των προσφύγων, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος και η ανάγκη προώθησης της ισότητας (GECES 2016).

Η κοινωνική οικονομία είναι ένα σύνολο παραγωγικών δραστηριοτήτων με χαρακτηριστικά που δεν έχουν ως κύριο σκοπό την αύξηση του κέρδους και του ιδιωτικού οφέλους των εμπλεκόμενων αλλά δίνουν βαρύτητα σε κοινωνικούς σκοπούς, στην αλληλεγγύη και στην ισότιμη συμμετοχή. Η συνεισφορά της κοινωνικής οικονομίας, ειδικά σε περιόδους οικονομικής κρίσης, είναι σημαντική γιατί έχει τη δυνατότητα:

- A) Να συνεισφέρει στην αύξηση της συνολικής απασχόλησης.
- B) Να δράσει επιβοηθητικά για την ένταξη στην αγορά εργασίας ατόμων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην πρόσβασή τους σε αυτή.
- Γ) Να λειτουργήσει ως φορέας παροχής υπηρεσιών προς ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού και σε κοινωνικές κατηγορίες όπως τα παιδιά, οι ηλικιωμένοι και τα ΑμεΑ.
- Δ) Να συνεισφέρει στην τοπική ανάπτυξη με δράσεις που άπτονται του πολιτισμού, της τοπικής και παραδοσιακής παραγωγής, της βελτίωσης του περιβάλλοντος, των νέων μορφών ενέργειας.

Τα χαρακτηριστικά της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (Κ.ΑΛ.Ο.), σύμφωνα και με την διεθνή εμπειρία, την καθιστούν προνομιακό φορέα παραγωγικής ανασυγκρότησης ιδιαίτερα στις σημερινές δύσκολες συνθήκες. Η Κ.ΑΛ.Ο. έχει αποδείξει ότι μπορεί να κινητοποιεί οικονομικούς και κοινωνικούς πόρους με μεγάλη αποδοτικότητα όσον αφορά τη δημιουργία θέσεων εργασίας και την ανάπτυξη παραγωγικού ιστού. Ιδιαίτερα η γνώση και η διάθεση για δημιουργία και καινοτομία από τη μια, με την απαραίτητη υποστήριξη από την άλλη (μέσα από την αξιοποίηση αργούσας περιουσίας όπως δημόσια αγροτική γη, εργοστάσια που έχουν εγκαταλειφθεί, κτίρια που δεν χρησιμοποιούνται) και τη δημιουργία ενός σταθερού θεσμικού περιβάλλοντος, μπορούν να οδηγήσουν στην ενδυνάμωση και την ανάπτυξη του τομέα. Η Κ.ΑΛ.Ο. κινητοποιεί και αξιοποιεί κοινωνικές δυνάμεις σε μια δημιουργική προοπτική. Ιδίως, η νεολαία, που στην Ελλάδα το μεγαλύτερο ποσοστό της έχει μεταλυκειακή εκπαίδευση, μπορεί να χρησιμοποιήσει την Κ.ΑΛ.Ο. ως όχημα για να προχωρήσει στη δημιουργία παραγωγικών σχημάτων. Η υψηλού επιπέδου γνώση θα αποτελέσει το κεφάλαιο ώστε να αναπτυχθούν μια σειρά βιώσιμων και καινοτόμων επιχειρηματικών πρωτοβουλιών. Το φαινόμενο του brain drain μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο όταν ο φορέας της γνώσης γίνει πρωταγωνιστής και δοθούν τα απαραίτητα εργαλεία ώστε η γνώση που κατέχει να μπορέσει να μετατραπεί σε δημιουργία. Το οικονομικό οικοσύστημα που δημιουργεί η Κ.ΑΛ.Ο. διακρίνεται από σταθερότητα, διαχρονικότητα και μεγάλη ανθεκτικότητα σε εξωτερικά σοκ. Η επένδυση στην Κ.ΑΛ.Ο., δηλαδή, δεν αποσκοπεί σε ένα προσωρινό και εύθραυστο “μπάλωμα” των συνεπειών της κρίσης, αλλά στη θωράκιση των κοινωνικών στρωμάτων που θα εμπλακούν απέναντι σε ένα εξαιρετικά ασταθές και αβέβαιο διεθνές περιβάλλον. Η Κ.ΑΛ.Ο. επίσης συγκροτεί οικονομικά περιβάλλοντα που επιφέρουν πολλαπλά οφέλη σε όλους τους εμπλεκόμενους, όπως χειραφετημένη και ασφαλή εργασία, παροχή αποκλειστικά επωφελούς κοινωνικού έργου, υψηλής ποιότητας παρεχόμενα προϊόντα και υπηρεσίες, σεβασμό στο κοινωνικό και φυσικό περιβάλλον, άμβλυση των κοινωνικών ανισοτήτων και φαινομένων αποκλεισμού.

Σημειώνεται εξάλλου ότι η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία επιτρέπει και προϋποθέτει τον δημοκρατικό και συμμετοχικό σχεδιασμό της συνολικής οικονομίας, ως οικονομίας των κοινωνικών αναγκών. Σε αυτόν εμπλέκονται όλοι οι φορείς, οι τοπικές κοινωνίες, ο παραγωγός και ο χρήστης (καταναλωτής, λήπτης υπηρεσιών). Μέσα σε αυτό τον σχεδιασμό, οι υποκειμενικοί σκοποί των μεμονωμένων επιχειρήσεων δε χάνονται ή δεν περιορίζονται στην επίτευξη του μέγιστου δυνατού κόστους αλλά αποκτούν νέες λειτουργίες και εξυπηρετούν νέες αναγκαιότητες, συλλογικά αποτυπωμένες (Ειδική Γραμματεία Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας 2017).

Στην Ελλάδα η ίδρυση φορέων της Κ.Α.Λ.Ο δύναται να πραγματοποιηθεί με απλά βήματα και λειτουργία τους προϋποθέτει την εφαρμογή μίας σειράς κανόνων όπως αυτοί τίθενται από το ισχύον θεσμικό πλαίσιο. Η ανάπτυξη της Κοινωνικής Οικονομίας αποτελεί αναγκαιότητα και πρόκληση για την παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας. Το σαφές και στέρεο θεσμικό πλαίσιο αποτελεί το θεμέλιο λίθο για την οικοδόμηση ενός σταθερού αναπτυξιακού πυλώνα, ωστόσο η κινητήριος δύναμη παραμένει σταθερά η ανθρώπινη αλληλεγγύη και η διάθεση για κοινωνική προσφορά. Παρά το γεγονός ότι βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο, το οικοσύστημα των ελληνικών κοινωνικών επιχειρήσεων αναπτύχθηκε σημαντικά την τελευταία δεκαετία. Διάφοροι φορείς υποστηρίζουν σήμερα τις κοινωνικές επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται φορείς έρευνας και εκπαίδευσης, φορείς προώθησης γνώσης και ευαισθητοποίησης, συμβουλευτικές υπηρεσίες · επιταχυντές και θερμοκοιτίδες επιχειρήσεων, χρηματοδοτικοί οργανισμοί, δίκτυα και εμπορικές ενώσεις καθώς και κέντρα στήριξης (European Commission 2019).

2. Κοινωνική οικονομία και επιχειρηματικότητα

2.1 Η έννοια της κοινωνικής οικονομίας

Η κοινωνική οικονομία (ΚΟ) συνδέεται ιστορικά με λαϊκές ενώσεις και συνεταιρισμούς που αποτέλεσαν τη σπονδυλική της στήλη. Το σύστημα αξιών και οι κανόνες συμπεριφοράς των λαϊκών ενώσεων, που αντικατοπτρίζονται στην εξελικτική πορεία του συνεταιριστικού κινήματος αποτελούν τα στοιχεία που διαμόρφωσαν τη σύγχρονη έννοια της ΚΟ, η οποία διαρθρώνεται γύρω από τρεις μεγάλες οικογένειες οργανώσεων: τους συνεταιρισμούς, τις αλληλασφαλιστικές εταιρείες και ενώσεις, με την πρόσφατη προσθήκη των ιδρυμάτων. Στην πραγματικότητα, στις απαρχές τους οι μεγάλες αυτές οικογένειες αποτελούσαν διασυνδεδεμένες εκφράσεις μιας κοινής παρόρμησης: της αντίδρασης των πλέον ευάλωτων και ανυπεράσπιστων κοινωνικών ομάδων, μέσω οργανώσεων αυτοβοήθειας, στις νέες συνθήκες ζωής που δημιουργήθηκαν από την ανάπτυξη του βιομηχανικού καπιταλισμού κατά τον 18ο και 19ο αιώνα (Σαράφη 2014). Οι συνεταιρισμοί, οι εταιρείες αλληλοβοήθειας και οι αντιστασιακές ενώσεις αντικατόπτριζαν τις τρεις διαστάσεις αυτής της παρόρμησης για δημιουργία ενώσεων (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή 2017).

Παρά το γεγονός ότι η ΚΟ είχε αρκετά μεγάλη απήχηση στην Ευρώπη κατά τη διάρκεια του πρώτου τρίτου του 20ού αιώνα, το αναπτυξιακό μοντέλο στη δυτική Ευρώπη την περίοδο 1945-1975 έδινε προτεραιότητα κυρίως στον παραδοσιακό ιδιωτικό καπιταλιστικό τομέα και στον δημόσιο τομέα. Το μοντέλο αυτό αποτελούσε τη βάση του κράτους πρόνοιας, το οποίο εντόπισε σαφείς δυσλειτουργίες της αγοράς και ανέπτυξε μία δέσμη πολιτικών που απεδείχθησαν άκρως αποτελεσματικές για την αντιμετώπισή τους: αναδιανομή του εισοδήματος, κατανομή των πόρων και αντικυκλικές πολιτικές. Όλες αυτές οι πολιτικές στηρίχθηκαν στο κεϋνσιανό μοντέλο, σύμφωνα με το οποίο οι κοινωνικοί και οικονομικοί φορείς που είναι σημαντικοί είναι οι ενώσεις των εργοδοτών και οι συνδικαλιστικές ενώσεις, καθώς και η κυβέρνηση (Κούγια 2017).

Ο προσδιορισμός της ΚΟ, όπως τη γνωρίζουμε σήμερα έχει τις απαρχές του στη Γαλλία της δεκαετίας του 1970, όταν οι οργανώσεις που εκπροσωπούσαν τους συνεταιρισμούς, τις αλληλασφαλιστικές εταιρείες και τις ενώσεις δημιούργησαν την Εθνική Επιτροπή Σύνδεσης των Αλληλασφαλιστικών, Συνεταιριστικών και Συλλογικών Δραστηριοτήτων (CNLAMCA). Από το τέλος του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου έως το 1977, ο όρος «κοινωνική οικονομία» είχε πάψει πλέον να χρησιμοποιείται στην καθομιλουμένη ακόμα και μεταξύ

των «οικογενειών» αυτού του κλάδου οικονομικής δραστηριότητας. Δύο ευρωπαϊκές διασκέψεις των συνεταιρισμών, των αλληλασφαλιστικών εταιρειών και των ενώσεων πραγματοποιήθηκαν υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής το 1977 και το 1979. Με την ευκαιρία της 10ης επετείου της, τον Ιούνιο του 1980, η CNLAMCA (Εθνική Επιτροπή Σύνδεσης Αλληλασφαλιστικών, Συνεταιριστικών και Συλλογικών Δραστηριοτήτων) δημοσίευσε ένα έγγραφο, τον *Charte de l'économie sociale* ή Χάρτη της Κοινωνικής Οικονομίας, στον οποίο ορίζεται η ΚΟ ως το σύνολο των οργάνωσεων που δεν ανήκουν στον δημόσιο τομέα, λειτουργούν με δημοκρατικό τρόπο κατανέμοντας στα μέλη τους ίσα δικαιώματα και καθήκοντα, και διέπονται από ειδικό καθεστώς ιδιοκτησίας και διανομής των κερδών, αξιοποιώντας τα πλεονάσματα για την επέκταση της οργάνωσης και τη βελτίωση των υπηρεσιών τους προς τα μέλη τους και την κοινωνία (Κατωμέρης 2018).

Η ανάδειξη της κοινωνικής οικονομίας αναγνωρίζεται επίσης σε πολιτικούς και νομικούς κύκλους, σε εθνική και ευρωπαϊκή κλίμακα. Η Γαλλία υπήρξε η πρώτη χώρα που αναγνώρισε πολιτικά και νομικά τη σύγχρονη έννοια της ΚΟ, με το διάταγμα του Δεκεμβρίου του 1981 με το οποίο συστάθηκε η διυπουργική αντιπροσωπεία της κοινωνικής οικονομίας (*Délégation interministérielle à l'Économie Sociale – DIES*). Σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Ισπανία, η «κοινωνική οικονομία» αποτελεί όρο που έχει εισχωρήσει και στη νομοθεσία. Το 2011, η Ισπανία έγινε η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που ψήφισε νομοθετική πράξη σχετικά με την κοινωνική οικονομία. Και η Ελλάδα διαθέτει νόμο για την κοινωνική οικονομία και η Πορτογαλία έχει υποβάλει σχετικό νομοσχέδιο. Η νέα γαλλική κυβέρνηση που ανέλαβε καθήκοντα τον Ιούνιο του 2012 διόρισε αναπληρωτή υπουργό για την κοινωνική οικονομία εντός του υπουργείου Οικονομίας, Οικονομικών και Εξωτερικού Εμπορίου. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε το 1989 ανακοίνωση που έφερε τον τίτλο «Οι επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας και η υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Αγοράς χωρίς σύνορα». Τον ίδιο χρόνο, η Επιτροπή χρηματοδότησε την πρώτη Ευρωπαϊκή Διάσκεψη για την κοινωνική οικονομία (Παρίσι) και δημιούργησε τη μονάδα κοινωνικής οικονομίας στους κόλπους της ΓΔ XXIII Πολιτική των επιχειρήσεων, διανεμητικό εμπόριο, τουρισμός και κοινωνική οικονομία. Τα έτη 1990, 1992, 1993 και 1995 η Επιτροπή προώθησε την Ευρωπαϊκή Διάσκεψη για την κοινωνική οικονομία στη Ρώμη, τη Λισαβόνα, τις Βρυξέλλες και τη Σεβίλλη. Έκτοτε έχουν πραγματοποιηθεί πολλές ευρωπαϊκές διασκέψεις. Οι δύο τελευταίες έλαβαν χώρα στο Τολέδο (Μάιος 2010) και στις Βρυξέλλες (Οκτώβριος 2010). Το 1997, στη σύνοδο κορυφής του Λουξεμβούργου, αναγνωρίστηκε ο ρόλος των επιχειρήσεων της κοινωνικής οικονομίας στην τοπική ανάπτυξη και απασχόληση

και ξεκίνησε η πειραματική δράση με την επωνυμία «Τρίτο σύστημα και απασχόληση», με πεδίο αναφοράς τον χώρο της κοινωνικής οικονομίας. Ο τρίτος τομέας της οικονομίας επεκτείνεται τόσο σε δραστηριότητες οικονομικές, όσο και κοινωνικές. Οι οικονομικές δραστηριότητες αφορούν το πρότυπο οργάνωσης της βιοτεχνικής ή χειροτεχνικής δημιουργίας, καθώς και της συνεταιριστικής δραστηριότητας. Βασικά χαρακτηριστικά τους είναι οι μικρού μεγέθους επιχειρήσεις, η δημοκρατική τους διοίκηση, η ικανοποίηση νέων αναγκών στις οποίες δεν μπορούν να ανταποκριθούν οι δύο άλλοι τομείς της οικονομίας και η ένταξη των νέων οργανώσεων σε ένα αποκεντρωμένο σύστημα (Καλημέρη 2017).

Στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο επίσης, η Διακομματική Ομάδα για την Κοινωνική Οικονομία λειτουργεί ήδη από το 1990. Το 2006, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο κάλεσε την Επιτροπή «να σέβεται την κοινωνική οικονομία και να παρουσιάσει ανακοίνωση σχετικά με τον ακρογωνιαίο αυτό λίθο του ευρωπαϊκού κοινωνικού προτύπου». Το 2009, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ενέκρινε σημαντική έκθεση για την κοινωνική οικονομία η οποία αναγνώρισε την ΚΟ ως κοινωνικό εταίρο και ως βασικό φορέα στην επίτευξη των στόχων της στρατηγικής της Λισαβόνας. Άλλωστε οι κοινωνίες σε όλο τον κόσμο αντιμετωπίζουν πολλαπλές κοινωνικές προκλήσεις, όπως η αλλαγή του κλίματος, οι κοινωνικοοικονομικές ανισότητες ή η γήρανση του πληθυσμού και στο πλαίσιο αυτό οι κοινωνικοί επιχειρηματίες αναλαμβάνουν να διαδραματίσουν έναν κομβικό ρόλο αναπτύσσοντας καινοτόμες λύσεις για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προκλήσεων (Lubberink et al. 2018).

Πολύ πρόσφατα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέλαβε δύο σημαντικές πρωτοβουλίες σχετικά με τις κοινωνικές επιχειρήσεις, οι οποίες αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της κοινωνικής οικονομίας: την πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα και την πρόταση κανονισμού σχετικά με τα ευρωπαϊκά ταμεία κοινωνικής επιχειρηματικότητας. Από την πλευρά της, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΕΟΚΕ) έχει δημοσιεύσει πολυάριθμες εκθέσεις και γνωμοδοτήσεις για τη συμβολή των επιχειρήσεων του τομέα της κοινωνικής οικονομίας στην επίτευξη διάφορων στόχων δημόσιας πολιτικής. Μεταξύ των πιο πρόσφατων γνωμοδοτήσεων πρωτοβουλίας και διερευνητικών γνωμοδοτήσεων της ΕΟΚΕ περιλαμβάνεται μία σχετικά με την ποικιλία των μορφών επιχειρήσεων, στην οποία αναγνωρίζεται η σημασία της κοινωνικής οικονομίας για την οικοδόμηση της Ευρώπης, μία για την κοινωνική οικονομία στη Λατινική Αμερική (γνωμοδότηση Cabra de Luna), στην οποία εξετάζεται ο ρόλος της κοινωνικής οικονομίας για την τοπική ανάπτυξη και την κοινωνική συνοχή, και μία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα και την κοινωνική επιχείρηση. Οι διαβουλεύσεις με την Επιτροπή είχαν ως αποτέλεσμα η ΕΟΚΕ να εγκρίνει

γνωμοδοτήσεις σχετικά με την πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα (γνωμοδότηση Guerini) και την πρόταση κανονισμού σχετικά με τα ευρωπαϊκά ταμεία κοινωνικής επιχειρηματικότητας (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή 2017).

Ο όρος «Κοινωνική Οικονομία χρησιμοποιείται για τον προσδιορισμό ενός συγκεκριμένου τμήματος της οικονομίας: ενός συνόλου οργανισμών (ιστορικά ομαδοποιημένων σε τέσσερις βασικές κατηγορίες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή 2013): συνεταιρισμούς, αλληλοασφαλιστικές εταιρείες, ενώσεις και πιο πρόσφατα, ιδρύματα), με νομικές μορφές που μπορεί να ποικίλλουν σημαντικά από χώρα σε χώρα και οι οποίοι επιδιώκουν πρωτίστως κοινωνικούς σκοπούς και χαρακτηρίζονται από συστήματα συμμετοχικής διακυβέρνησης. Σχηματικά, οι πρακτικές κοινωνικής οικονομίας τοποθετούνται ανάμεσα στο κράτος, την αγορά και την κοινότητα και προσπαθούν να διατηρήσουν τη μοναδικότητά τους αντλώντας στοιχεία από τις διαφορετικές λειτουργικές αρχές κάθε τομέα (Σχήμα 1).

Σχήμα 1. Λειτουργική τοποθέτηση κοινωνικής οικονομίας (Σχήμα: Αναστασίου Φ. 2014)

Η πλέον πρόσφατη εννοιολογική οριοθέτηση της κοινωνικής οικονομίας (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή 2017), όπως έχει καταρτιστεί από τα ίδια της τα μέλη, εμπεριέχεται στον Χάρτη Αρχών της Κοινωνικής Οικονομίας του Social Economy Europe, σωματείου που αντιπροσωπεύει την κοινωνική οικονομία σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι αρχές αυτές έχουν ως εξής:

- ❖ Υπεροχή του ατόμου και του κοινωνικού στόχου έναντι του κεφαλαίου
- ❖ Εθελοντική και ανοικτή συμμετοχή μελών
- ❖ Δημοκρατικός έλεγχος από τους συμμετέχοντες (δεν αφορά τα ιδρύματα, εφόσον δεν έχουν μέλη)
- ❖ Συνδυασμός των συμφερόντων των μελών/χρηστών ή/και του γενικού συμφέροντος
- ❖ Προάσπιση και εφαρμογή της αρχής της αλληλεγγύης και της υπευθυνότητας
- ❖ Αυτόνομη διαχείριση και ανεξαρτησία από τις δημόσιες αρχές
- ❖ Τα περισσότερα από τα πλεονάσματα χρησιμοποιούνται για την επίτευξη στόχων βιώσιμης ανάπτυξης, υπηρεσιών συμφέροντος των μελών ή του γενικού συμφέροντος.

Σημειώνεται ότι ορισμένες εθελοντικές μη κερδοσκοπικές οργανώσεις που παράγουν μη εμπορευματικές υπηρεσίες για νοικοκυριά συμπεριλαμβάνονται στην ΚΟ με την ονομασία τρίτος τομέας κοινωνικής δράσης, παρά το γεγονός ότι δεν διαθέτουν δημοκρατική δομή, καθώς οι υπηρεσίες που παρέχουν δωρεάν αποτελούν κοινωνικά προϊόντα ή αγαθά ιδιαίτερης κοινωνικής σημασίας που έχουν αδιαμφισβήτητη κοινωνική χρησιμότητα. Παρά το γεγονός ότι ο όρος τρίτος τομέας έχει χρησιμοποιηθεί κυρίως στον αγγλόφωνο κόσμο για να περιγράψει τον ιδιωτικό μη κερδοσκοπικό τομέα που αποτελείται σε μεγάλο βαθμό από ενώσεις και ιδρύματα, ο τρίτος τομέας χρησιμοποιείται επίσης στην ηπειρωτική Ευρώπη και σε άλλα μέρη του κόσμου ως συνώνυμο της κοινωνικής οικονομίας (ΚΟ) όπως περιγράφεται στο προηγούμενο κεφάλαιο. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, ο Levitt υπήρξε από τους πρώτους που χρησιμοποίησαν την έκφραση τρίτος τομέας, ταυτίζοντάς τον με τον μη κερδοσκοπικό τομέα. Στην Ευρώπη, ο ίδιος όρος άρχισε να χρησιμοποιείται μερικά χρόνια αργότερα για να περιγράψει τον τομέα που τοποθετείται μεταξύ του δημόσιου τομέα και του καπιταλιστικού τομέα, που βρίσκεται πολύ πιο κοντά στην έννοια της ΚΟ. Ο τρίτος τομέας (ΤΤ) έχει αποβεί σε σημείο συναντήσεως διαφόρων θεωρήσεων, κυρίως του μη κερδοσκοπικού τομέα και της κοινωνικής οικονομίας, οι οποίες, παρότι αναφέρονται σε έντονα αλληλεπικαλυπτόμενους χώρους, δεν συμπίπτουν απόλυτα (Μαζαράκη 2015).

2.2 Κοινωνική επιχειρηματικότητα

Η Κοινωνική Επιχειρηματικότητα είναι μία αναδυόμενη, εναλλακτική μορφή επιχειρηματικότητας στηριζόμενη στην Κοινωνική Οικονομία (Αναστασίου 2014). Σημαντικό έργο έχει επιτελεστεί τα τελευταία χρόνια σχετικά με τις κοινωνικές επιχειρήσεις, παρότι δεν μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι ακολουθείται μια ενιαία προσέγγιση. Ωστόσο, μπορούν να εντοπισθούν δύο βασικές προσεγγίσεις ως προς την κοινωνική επιχειρηματικότητα: η αγγλοαμερικανική προσέγγιση και η προσέγγιση της ηπειρωτικής Ευρώπης. Η αγγλοαμερικανική προσέγγιση αποτελείται από ποικίλα ρεύματα τα οποία ορίζουν με διαφορετικό τρόπο τη σφαίρα της κοινωνικής επιχείρησης, περιλαμβάνοντας εκείνους που θεωρούν ότι οι κοινωνικές επιχειρήσεις αποτελούν τις εταιρείες της αγοράς που αντιστοιχούν στις κερδοσκοπικές οργανώσεις που υπηρετούν κοινωνικούς σκοπούς, έως εκείνους των οποίων ο ορισμός της κοινωνικής επιχείρησης επικεντρώνεται αποκλειστικά στην κοινωνική καινοτομία και την κάλυψη των κοινωνικών αναγκών, ανεξαρτήτως της μορφής ιδιοκτησίας της επιχείρησης (δημόσια, ιδιωτική με βάση το κεφάλαιο ή αυτό που νοείται με τον όρο «κοινωνική οικονομία» στην Ευρώπη). Στην παραδοσιακή ηπειρωτική Ευρώπη, η βασική προσέγγιση για τις κοινωνικές επιχειρήσεις συνοψίζεται στις μελέτες και τις προτάσεις του δικτύου EMES, το οποίο θεωρεί τις εταιρείες αυτές ως αποτέλεσμα της συλλογικής επιχειρηματικότητας στη σφαίρα της κοινωνικής οικονομίας και οι οποίες καθορίζονται από τρεις βασικούς δείκτες (στην οικονομική και κοινωνική διάσταση και στη διάσταση της διοικητικής διάρθρωσης). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στην προαναφερθείσα πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, όρισε επίσης τις κοινωνικές επιχειρήσεις ως υποομάδα της κοινωνικής οικονομίας (παράγοντες κοινωνικής οικονομίας) (Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή 2017).

Σήμερα ως κοινωνική επιχειρηματικότητα, δύναται να οριστεί η χρήση επιχειρηματικών τεχνικών από νεοσύστατες (start up) και ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις, για να αναπτύξουν, να χρηματοδοτήσουν και να εφαρμόσουν λύσεις στα κοινωνικά, πολιτιστικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, που η πολιτεία αδυνατεί να λύσει μέσω των τετρμμένων ειδών επιχειρηματικότητας. Κοινωνικές επιχειρήσεις λοιπόν είναι οι επιχειρήσεις που έρχονται να γεμίσουν το κενό που οι κερδοσκοπικές επιχειρήσεις δεν ενδιαφέρονται να ασχοληθούν και ταυτόχρονα να προσφέρουν θέσεις εργασίας σε άτομα με ειδικές ανάγκες. Σημειωτέον ότι άτομο με ειδικές ανάγκες που λαμβάνει το προνοιακό επίδομα από την πολιτεία δεν το χάνει όταν εργαστεί σε τέτοια μορφή επιχείρησης, ενώ σε άλλου είδους

όπως Α.Ε., Ε.Π.Ε., Ο.Ε., Ε.Ε. και ατομικές σταματάει η λήψη του. Στο πλαίσιο αυτό ο ρόλος των φορέων της κοινωνικής οικονομίας στο πεδίο της εργασιακής αποκατάστασης σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο προσδιορίζουν τις στοχεύσεις τους, χτίζουν συνέργειες μεταξύ τους και με άλλους φορείς, υπερασπίζονται και διεκδικούν μια αλλαγή στην κατεύθυνση της κοινωνικής πολιτικής (INE 2012).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ορίζει τις κοινωνικές επιχειρήσεις ως αναπόσπαστο μέρος της κοινωνικής οικονομίας: «μια κοινωνική επιχείρηση, φορέας της κοινωνικής οικονομίας, είναι μια επιχείρηση της οποίας πρωταρχικός στόχος είναι η ύπαρξη θετικού κοινωνικού αντικτύπου παρά η δημιουργία κερδών για τους ιδιοκτήτες ή τους μετόχους της. Δραστηριοποιείται στην αγορά παρέχοντας αγαθά και υπηρεσίες με επιχειρηματικό και καινοτόμο τρόπο, και χρησιμοποιεί τα κέρδη κυρίως για κοινωνικούς σκοπούς. Υπόκειται σε υπεύθυνη και διαφανή διαχείριση, ιδίως συνδέοντας τους εργαζομένους της, τους πελάτες της και τους παράγοντες που εμπλέκονται στις οικονομικές δραστηριότητές της» (Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Πρωτοβουλία για την κοινωνική επιχειρηματικότητα, COM/2011/0682 τελικό της 25/10/2011). Στην εν λόγω ανακοίνωση της Επιτροπής εντοπίζονται επίσης τα κύρια πεδία δραστηριότητας των κοινωνικών επιχειρήσεων: α) επιχειρήσεις που παρέχουν κοινωνικές υπηρεσίες ή/και αγαθά και υπηρεσίες σε ένα ευάλωτο κοινό και β) επιχειρήσεις που επιδιώκουν την ένταξη στην απασχόληση ατόμων με δυσκολίες στην απασχολησιμότητα, των οποίων όμως η δραστηριότητα ενδέχεται να βρίσκεται εκτός του πεδίου της παροχής κοινωνικών αγαθών ή υπηρεσιών. Από την πλευρά τους, τα διάφορα πνευματικά ρεύματα της Βόρειας Αμερικής σχετικά με τις κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να ομαδοποιηθούν σε δύο βασικές προσεγγίσεις: τη σχολή του «εισοδήματος από εργασία» και τη σχολή της «κοινωνικής καινοτομίας» που προωθείται από το Ίδρυμα Ashoka το οποίο ιδρύθηκε από τον Bill Drayton το 1980 θέλοντας να συνεισφέρει στην επίλυση των κοινωνικών προβλημάτων και να βοηθήσει στις δυσκολίες που ήδη αντιμετώπιζαν οι κοινωνικά ευπαθείς ομάδες (Βαϊράμη 2015).

Η προσέγγιση της κοινωνικής καινοτομίας δίνει έμφαση στον ατομικό ρόλο του κοινωνικού επιχειρηματία, ο οποίος υιοθετεί την αποστολή να δημιουργεί και να διατηρεί κοινωνική αξία (και όχι μόνο ιδιωτική αξία), αναγνωρίζει και επιδιώκει νέες ευκαιρίες για να υπηρετήσει την αποστολή αυτή, εμπλέκεται σε μια διαδικασία συνεχούς καινοτομίας, προσαρμογής και μάθησης, ενεργεί θαρραλέα χωρίς να περιορίζεται από τους άμεσα διαθέσιμους πόρους και παρουσιάζει αυξημένο αίσθημα ευθύνης και λογοδοσίας έναντι

των πολιτών που εξυπηρετεί και για τα αποτελέσματα που παράγει. Εν συντομία, οι κοινωνικοί επιχειρηματίες εκπληρώνουν μια κοινωνική αποστολή, βασικό δε κριτήριο για την αξιολόγηση του κοινωνικού επιχειρηματία είναι ο αντίκτυπος που σχετίζεται με την αποστολή (και όχι η δημιουργία πλούτου). Στην προσέγγιση της κοινωνικής καινοτομίας, η μορφή ιδιοκτησίας της κοινωνικής επιχείρησης (δημόσια, κεφαλαιουχική ή της κοινωνικής οικονομίας) είναι δευτερεύουσας σημασίας, βασική δε μορφή αποτελεί ο κοινωνικός επιχειρηματίας ως ο κύριος υπεύθυνος για την επιχειρηματικότητα και την κοινωνική αλλαγή. Ιστορικά, οι συνεταιρισμοί στην Ελλάδα είναι η πιο κοινή μορφή κοινωνικών επιχειρήσεων και συνδέονται στενά με την ανάπτυξη της τοπικής παραγωγικής δραστηριότητας, την εγχώρια οικονομία και την παροχή απασχόλησης στις γυναίκες σε αγροτικές περιοχές όπου οι ευκαιρίες απασχόλησης είναι περιορισμένες ή ανύπαρκτες (European Commission 2014).

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα, εάν σχεδιαστεί και λειτουργήσει σωστά, μπορεί να βοηθήσει στην αντιμετώπιση καιρίων προβλημάτων που αφορούν τόσο την κοινωνία όσο και το περιβάλλον. Ταυτόχρονα, η κοινωνική επιχειρηματικότητα μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη της κάθε χώρας αλλά και στο σύνολο τους (Βλέπε Ευρωπαϊκή Ένωση). Οι συμβατικές επιχειρήσεις αλλά και η ίδια η πολιτεία, πολλές φορές, δεν είναι σε θέση να δώσουν ουσιαστική λύση σε ζητήματα όπως η ανεργία, η κοινωνική ανισότητα, περιβαλλοντικά προβλήματα, φτώχεια κ.λ.π (αφού το περιθώριο κέρδους σε τέτοιες δραστηριότητες είναι περιορισμένο). Η στήριξη των ευάλωτων κοινωνικά ομάδων, μέχρι πρότινος, θεωρούνταν αρμοδιότητα της πολιτείας και όχι των επιχειρήσεων, γεγονός που επιδιώκουν να αλλάξουν οι κοινωνικές επιχειρήσεις στην Ελλάδα. Ως κύρια διαφορά με τις συμβατικές επιχειρήσεις, αναφέρεται, το βασικό κίνητρο για τη δημιουργία και την λειτουργία των κοινωνικών επιχειρήσεων, που δεν είναι το κέρδος, αλλά η προσφορά. Ενώ στις κλασικές επιχειρήσεις το βασικό κίνητρο της λειτουργίας τους είναι το κέρδος, στις κοινωνικές επιχειρήσεις τα κέρδη επανεπενδύονται στους κοινωνικούς της σκοπούς και αυτά που διανέμονται στους ιδρυτές και μετόχους της δεν είναι αξιοσημείωτα. Η διαφορά βέβαια αυτή, δεν πρέπει να τοποθετεί τις κοινωνικές επιχειρήσεις εκτός της επιχειρηματικής νοοτροπίας, διότι, δεν είναι λίγες οι φορές, που ο διαχωρισμός αυτός δημιουργεί και τα περισσότερα προβλήματα στις κοινωνικές επιχειρήσεις (PConsulting 2017). Σήμερα η κοινωνική επιχειρηματικότητα παρέχει μια προοπτική που αντιμετωπίζει αποτελεσματικά αυτές τις νέες καταστάσεις, καθώς οι κοινωνικοί επιχειρηματίες κατανοούν και αντιμετωπίζουν τις ανάγκες της κοινωνίας ενώ ταυτόχρονα αναγνωρίζουν

και τις επιχειρηματικές ευκαιρίες για τη βελτίωση της εισοδηματικής τους κατάστασης (Chinchilla and Mayte 2016).

Οι κλασικές επιχειρήσεις, μετρούν την απόδοση τους με βάση κυρίως τα έσοδα και τα κέρδη. Στην περίπτωση των κοινωνικών επιχειρήσεων, που βασικός στόχος είναι η προσφορά στο κοινωνικό σύνολο και το περιβάλλον, τέτοιες μετρήσεις δε θα εξάγουν τα ανάλογα αποτελέσματα. Πολλές φορές, ένα μεγάλο μέρος των εσόδων αυτών των επιχειρήσεων, βασίζονται σε δωρεές και επιδοτήσεις. Εάν δεν υπάρχει όμως, ένα οικονομικό σύστημα και επιχειρηματικό μοντέλο που θα αποφέρει κέρδη, η επιχείρηση θα σταματήσει να λειτουργεί. Σταδιακά λοιπόν, οι επιχειρήσεις αυτές πρέπει να ανεξαρτητοποιούνται και να χρησιμοποιούν οικονομικά εργαλεία για να κάνουν γνωστό το έργο τους και να μπορούν να συνεχίζουν την δράση τους. Ένα συχνό φαινόμενο που παρατηρείται, είναι η άρνηση ή άγνοια των κοινωνικών επιχειρηματιών να προσελκύσουν πελάτες ή επενδυτές και κατ' επέκταση να έχουν έσοδα. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις, δεν παύουν να είναι επιχειρήσεις και να χρειάζονται έσοδα, κανονική επιχειρηματική δομή, προγραμματισμό, οργάνωση, διοίκηση και έλεγχο για να συνεχίσουν την επιχειρηματική τους δράση. Στο σύγχρονο οικονομικό και επιχειρηματικό περιβάλλον τέτοια εμπόδια είναι εύκολο να ξεπεραστούν, εφόσον υπάρχουν οι ειδικοί που εύκολα μπορούν να μοιραστούν γνώσεις και εμπειρίες, ώστε να ξεπεραστούν προβλήματα που αφορούν την προβολή και την λειτουργία της επιχείρησης. Σε κάθε περίπτωση όμως η διοίκησή τους χαρακτηρίζεται από το συμμετοχικό χαρακτήρα των μελών τους ενώ τα κέρδη τους επαναδιοχετεύονται για τη βελτίωση της δραστηριότητάς τους χωρίς να αποτελούν πρωταρχικό τους στόχο (Καλογεράς 2017).

Σύμφωνα με το Social Economy Europe (2018), το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης θεωρεί την κοινωνική οικονομία ως βασική κινητήρια δύναμη της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης στην Ευρώπη. Σύμφωνα με τη μελέτη της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής σχετικά με τις πρόσφατες εξελίξεις της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, υπάρχουν 2,8 εκατομμύρια επιχειρήσεις και οργανισμοί κοινωνικής οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που απασχολούν 13,6 εκατομμύρια ανθρώπους και αντιπροσωπεύουν το 8% του ΑΕΠ της ΕΕ. Ως εκ τούτου, η κοινωνική οικονομία αποτελεί σημαντικό μέρος του κοινωνικοοικονομικού τοπίου της ΕΕ. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να αναπτυχθούν με την πάροδο του χρόνου προσεγγίσεις που εστιάζουν σε λύσεις, μέσω εταιρικής σχέσης με βασικούς ενδιαφερόμενους. Για να διασφαλιστεί ότι οι λύσεις είναι αποτελεσματικές και αποδοτικές και ότι η δημόσια στήριξη και τα ευρωπαϊκά προγράμματα χρηματοδοτήσεων χρησιμοποιούνται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, υπάρχει ανάγκη να μετρηθεί και να αξιολογηθεί ο κοινωνικός αντίκτυπος των κοινωνικών επιχειρήσεων (European Commission 2017).

3. Ελληνικό θεσμικό πλαίσιο κοινωνικής οικονομίας και επιχειρηματικότητας

Το θεσμικό πλαίσιο αποτελεί καίριο παράγοντα όσον αφορά το μέγεθος και την προβολή της κοινωνικής οικονομίας. Οι κανονιστικές διατάξεις που διέπουν το εν λόγω πλαίσιο προβλέπουν τρία είδη αναγνώρισης στον συγκεκριμένο τομέα:

- 1) ρητή αναγνώριση εκ μέρους των δημόσιων αρχών της διαφορετικής ταυτότητας των οργανώσεων αυτών, οι οποίες απαιτούν ιδιαίτερη μεταχείριση. Από την άποψη αυτή, στόχος του νομικού συστήματος είναι η θεσμική καθιέρωσή τους ως ιδιωτικών φορέων.
- 2) αναγνώριση της ικανότητας και της ελευθερίας των εν λόγω οργανώσεων να δραστηριοποιούνται σε οποιονδήποτε τομέα κοινωνικής και οικονομικής δραστηριότητας.
- 3) αναγνώριση του διαπραγματευτικού τους ρόλου κατά τη διαδικασία κατάρτισης και εφαρμογής των δημόσιων πολιτικών, βάσει του οποίου θεωρούνται φορείς συναπόφασης και συνεκτέλεσης των πολιτικών.

Στην Ελλάδα ο πρώτος νόμος που ψηφίστηκε και άπτεται του τομέα της κοινωνικής οικονομίας ήταν ο νόμος 602/1915 περί συνεταιρισμών. Ισχύουν επίσης ο νόμος 2810/2000 για τους αγροτικούς συνεταιρισμούς, ο νόμος 1667/86 για τους αστικούς συνεταιρισμούς, ο νόμος 1667/86 σε συνδυασμό με το νόμο 2076/92 για τις συνεταιριστικές τράπεζες, και το Π.Δ. 93/87 για τους οικοδομικούς συνεταιρισμούς.

Η κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα νομικά κατοχυρώθηκε με το Ν.2716/1999 όπου καθορίζονται οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένοι Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) με βασικό ρόλο την ενσωμάτωση στην αγορά εργασίας ατόμων με ψυχοκοινωνικά προβλήματα. Ωστόσο, οι Κοι.Σ.Πε είναι δυνατόν να έχουν παραγωγικές, καταναλωτικές, εμπορικές, πιστωτικές, εκπαιδευτικές και πολιτικές υπηρεσίες.

Η νομοθεσία που αφορά στην κοινωνική οικονομία και στην κοινωνική επιχειρηματικότητα επικαιροποιείται με το Ν. 4019/2011 από όπου προκύπτει μια νέα μορφή κοινωνικής επιχείρησης, η λεγόμενη Κοινωνική Συνεταιριστική Επιχείρηση (Κοιν.Σ.Επ.).

Ο νόμος 4019/2011 θεσμοθετεί την Κοινωνική Επιχειρηματικότητα, αποτελεί συνέχεια των νόμων 2716/19995 και 1667/19866, που εδραιώνουν ένα θεσμικό πλαίσιο για τους Κοινωνικούς Συνεταιρισμούς Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.), ενώ δημιουργεί το νομικό

τύπο της Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης ως μορφής επιχειρηματικής δράσης στην Ελλάδα (Τζουβελέκας και Zoehrer 2017).

Με τη ψήφιση του Ν.4430/2016 και την έκδοση της εφαρμοστικής Υπουργικής Απόφασης 61621/Δ5.2643 (30-12-2016) ενεργοποιήθηκαν οι προβλεπόμενες διαδικασίες του θεσμικού πλαισίου για την Κ.Α.Ο. στην Ελλάδα.

Νόμος 4019/2011 – «Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα και λοιπές διατάξεις»

Το 2011 το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης ανέλαβε την πρωτοβουλία να εισάγει το Νόμο για την Κοινωνική Οικονομία και Κοινωνική Επιχειρηματικότητα (Ν. 4019/2011). Ο νόμος αυτός όρισε για πρώτη φορά στην Ελλάδα την κοινωνική οικονομία. Μια σημαντική πτυχή του Ν.4019/2011 ήταν η δημιουργία και θέσπιση του Μητρώου Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων και Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης του ΥΠ.Ε.Κ.Α.Α. (Γενικό Μητρώο Κοινωνικής Οικονομίας) στο οποίο ενεγράφησαν όλοι οι σχετικοί φορείς. Ωστόσο, ο νόμος αυτός δέχτηκε κριτική σχετικά με το επίκεντρο και το πεδίο εφαρμογής του, αλλά και για το ότι ήταν υπερβολικά γραφειοκρατικός. Ο νόμος προέβλεπε τρεις τύπους Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων (εφεξής Κοιν.Σ.Επ.) με βάση τον κύριο λόγο για τον οποίο δημιουργούνταν:

- Κοινωνικής ένταξης, όπου τουλάχιστον το 40% των εργαζομένων έπρεπε να προέρχεται από ευάλωτες κοινωνικές ομάδες,
- Κοινωνικής φροντίδας για την παροχή υπηρεσιών κοινωνικού-προνοιακού χαρακτήρα σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες,
- Γενικού παραγωγικού σκοπού που περιλάμβανε ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων και σκοπών.

Συνοπτικά, ο Ν. 4019/2011 προέβλεπε τη συλλογική ιδιοκτησία και τη δημοκρατική διοίκηση των Κοιν.Σ.Επ. χωρίς να θέτει ανυπέρβλητα εμπόδια στον αριθμό των ιδρυτικών μελών. Επιπλέον, η πρόβλεψη για διανομή των κερδών μόνο σε εργαζόμενους και όχι στα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. που δεν ήταν εργαζόμενοι σε αυτή αποθάρρυνε φαινόμενα κερδοσκοπίας από τους ιδιοκτήτες-συνεταίρους. Άλλες παράμετροι που καθιστούσαν αυτή τη νομική μορφή θελκτική ήταν ότι δεν απαιτείτο συγκεκριμένο κεφάλαιο έναρξης και ότι η

ιδιότητα του μέλους δεν συνεπαγόταν ασφαλιστική υποχρέωση ή διακοπή επιδόματος πρόνοιας ή ανεργίας.

Νόμος 4430/2016 – «Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία και ανάπτυξη των φορέων της και άλλες διατάξεις»

Τον Οκτώβριο του 2016, τέθηκε σε εφαρμογή ο νόμος 4430/2016 (ΦΕΚ Α'205) που επιχειρεί να ρυθμίσει οριζόντια τη λειτουργία των Φορέων Κ.ΑΛ.Ο. στη χώρα, αφού πρωτίστως οριοθετήσει εκ νέου το πεδίο. Ο νόμος υιοθετεί μια κανονιστική προσέγγιση η οποία αποσκοπεί ενσωματώσει τις πολιτικές προσδοκίες που προέβαλαν οι πρόσφατες εξελίξεις στο κίνημα της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας στην Ελλάδα και στο εξωτερικό (Adam 2019) .

Ο νόμος 4430/2016 παρέχει ένα νέο πλαίσιο για διαφορετικούς τύπους φορέων ή επιχειρήσεων με ξεκάθαρο συλλογικό και κοινωνικό αντίκτυπο, οι οποίοι παράλληλα ανταποκρίνονται σε μια κοινωνική ανάγκη. Στόχο είχε να διαδεχθεί και να βελτιώσει την προγενέστερη νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένου του Ν. 4019/2011, αντιμετωπίζοντας ένα σύνολο ζητημάτων. Συγκεκριμένα, οι φορείς της Κ.ΑΛ.Ο. δεν καθορίζονται πια από τη νομική τους μορφή, αλλά από το νομικό τους καθεστώς. Επιπλέον, προσδιορίστηκε και κατέστη λειτουργική η ιδέα του «κοινωνικού αντικτύπου», από την άποψη της συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας, μια έννοια που απουσίαζε από την προγενέστερη νομοθεσία. Τέλος, δημιουργήθηκε η Ειδική Γραμματεία για την Κ.ΑΛ.Ο. ως η πρώτη διακριτή διοικητική μονάδα για το συγκεκριμένο τομέα. Ειδικότερα, ο νόμος στοχεύει:

- Στη σαφή θεσμική ανασυγκρότηση και την ανανέωση του οικοσυστήματος της Κ.ΑΛ.Ο., με την έμφαση να δίνεται στη δημιουργία συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας από τον Φορέα και όχι στη νομική μορφή καθεαυτή.
- Στη διάχυση των πρακτικών της Κ.ΑΛ.Ο. σε όλους τους δυνατούς τομείς οικονομικής δραστηριότητας, ιδίως δε σε εκείνες τις δραστηριότητες που στον νόμο περιγράφονται ως «βιώσιμη ανάπτυξη».
- Στην ενίσχυση των παραγωγικών εγχειρημάτων αυτοδιαχείρισης και της συλλογικής κοινωνικής επιχειρηματικότητας, μέσω της προώθησης των συνεργειών μεταξύ των φορέων Κ.ΑΛ.Ο. και της ενίσχυσης της συλλογικής διαβούλευσης, τόσο μεταξύ των

φορέων, όσο και μεταξύ των φορέων και των θεσμικών οργάνων και φορέων της κυβέρνησης.

Οι καινοτόμες και θετικές συνεισφορές του νόμου περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την πιο σαφή περιγραφή του συλλογικού και κοινωνικού πλεονεκτήματος, τη καταγραφή του κοινωνικού αντικτύπου, την εισαγωγή ενός συστήματος διοχέτευσης των εσόδων από την επιχειρηματική δραστηριότητα στις αποδοχές των εργαζομένων και την εισαγωγή κινήτρων για να καταστούν οι εργαζόμενοι μέλη των κοινωνικών συνεταιρισμών (Nasioulas 2016).

ΥΑ 61621/Δ5.2643/30-12-2016 – «Τήρηση και λειτουργία του Γενικού Μητρώου Φορέων Κ.ΑΛ.Ο. του Ν.4430/2016»

Η Υπουργική Απόφαση Αριθ. 61621/Δ5.2643/30-12-2016 (ΦΕΚ 56/Β/2017) -στην οποία προστέθηκε άρθρο υπ' αριθμ. 33 με την Υπουργική Απόφαση 61986/3269 (ΦΕΚ 4757/Β/29-12-2017)- ορίζει τις διαδικασίες τήρησης και λειτουργίας του Γενικού Μητρώου Φορέων Κ.ΑΛ.Ο. Μεταξύ άλλων ορίζει και τις διαδικασίες για τη μετάπτωση των υφιστάμενων φορέων Κ.ΑΛ.Ο. στο νέο Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Επιπλέον των ανωτέρω, αξιοσημείωτες οι θεσμικές εξελίξεις στον τομέα της κοινωνικής οικονομίας αποτελούν:

- Ο Ν.4554/2018 - «Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις - Αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας - Ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων - Επιτροπεία ασυνόδευτων ανηλίκων και άλλες διατάξεις». Με τον Ν.4554/2018 αντιμετωπίζονται ειδικότερες προκλήσεις του Ν.4430/2016 οι οποίες αφορούν στο δικαίωμα συμμετοχής στις Κοιν.Σ.Επ Ένταξης ενηλίκων χωρίς πλήρη δικαιοπρακτική ικανότητα, Μείωση κατώτατου ορίου επιβολής προστίμων στους Φορείς Κ.ΑΛ.Ο και αναδιατύπωση των ασφαλιστικών υποχρεώσεων των μελών των Συνεταιρισμών Εργαζομένων.
- Το άρθρο 196 του «Κλεισθένη» όπου προβλέπεται η δυνατότητα να παραχωρείται δωρεάν η χρήση δημοτικού ακινήτου σε Φορέα Κ.ΑΛ.Ο., που έχει την έδρα του ή ασκεί τη δραστηριότητά του στον συγκεκριμένο Δήμο, με απόφαση που λαμβάνεται με απόλυτη πλειοψηφία του συνόλου των μελών του δημοτικού συμβουλίου για χρονικό διάστημα μέχρι πέντε έτη.

- ❑ Οι δημόσιες συμβάσεις κοινωνικής αναφοράς (άρθρο 20 και άρθρα 107-110 του Ν. 4412/2016). Ο νόμος 4412/2016 για τις δημόσιες συμβάσεις αποτελεί μια ευκαιρία για την προώθηση δημόσιων συμβάσεων με κοινωνικές αναφορές. Γι' αυτό και συγκεκριμένα άρθρα του νόμου έχουν συγκεκριμένες αναφορές σε φορείς, οι οποίοι εντάσσονται στο πεδίο της κοινωνικής και αλληλέγγυας οικονομίας

4. Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας

Οι Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας είναι μη μονοπρόσωπα νομικά σχήματα που διοικούνται ισότιμα από τα μέλη τους, εφαρμόζουν σύστημα σύγκλισης στην αμοιβή της εργασίας και ποσοτώσεις στη διανομή των κερδών με υπέρτατο σκοπό την ανάπτυξη δραστηριοτήτων συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας.

Σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο στους «Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας» ανήκουν οι ακόλουθες κατηγορίες:

- Οι Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ. Επ.) συμπεριλαμβανομένων Κοινωνικών Συνεταιρισμών Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.).
- Οι Συνεταιρισμοί Εργαζομένων.
- Υπό προϋποθέσεις οποιοδήποτε άλλο μη μονοπρόσωπο νομικό πρόσωπο, εφόσον έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα, όπως ιδίως αγροτικοί συνεταιρισμοί του Ν. 4384/2016 (Α' 78), αστικοί συνεταιρισμοί του Ν. 1667/1986, Αστικές Εταιρίες των άρθρων 741 επ. του Α.Κ., εφόσον σωρευτικά συντρέχουν οι προϋποθέσεις που αναφέρονται στο Κεφάλαιο 7.

5. Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ. Επ.)

5.1 Χαρακτηριστικά - Κατηγορίες

Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις (Κοιν.Σ. Επ.) είναι οι αστικοί συνεταιρισμοί του Ν. 1667/1986, που έχουν ως καταστατικό σκοπό τη συλλογική και την κοινωνική ωφέλεια και διαθέτουν εκ του νόμου εμπορική ιδιότητα. Ανάλογα με τον ειδικότερο σκοπό τους, οι Κοιν.Σ.Επ. διακρίνονται στις εξής κατηγορίες:

☐ Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης

- Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ευάλωτων Ομάδων, οι οποίες επιδιώκουν την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις ευάλωτες κοινωνικές ομάδες. Ποσοστό 30% κατ' ελάχιστον των μελών και των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά σε αυτές τις κατηγορίες.

Ως «ευάλωτες» ορίζονται οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού που η ένταξή τους στην κοινωνική και οικονομική ζωή εμποδίζεται από σωματικά και ψυχικά αίτια ή λόγω παραβατικής συμπεριφοράς. Σε αυτές ανήκουν:

α) τα άτομα με αναπηρία οποιασδήποτε μορφής (σωματική, ψυχική, νοητική, αισθητηριακή),

β) τα άτομα με προβλήματα εξάρτησης από ουσίες ή τα απεξαρτημένα άτομα,

γ) οι ανήλικοι με παραβατική συμπεριφορά, οι φυλακισμένοι/ες και αποφυλακισμένοι/ες.

- Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης Ειδικών Ομάδων, οι οποίες επιδιώκουν την ένταξη στην οικονομική και κοινωνική ζωή των ατόμων που ανήκουν στις ειδικές ομάδες πληθυσμού. Ποσοστό 50% κατ' ελάχιστον των μελών και των εργαζομένων στις επιχειρήσεις αυτές ανήκουν υποχρεωτικά σε αυτές τις κατηγορίες.

Ως «ειδικές» ορίζονται οι ομάδες εκείνες του πληθυσμού οι οποίες βρίσκονται σε μειονεκτική θέση ως προς την ομαλή ένταξή τους στην αγορά

εργασίας, από οικονομικά, κοινωνικά και πολιτισμικά αίτια. Σε αυτές ανήκουν:

α) τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας,

β) τα θύματα παράνομης διακίνησης και εμπορίας αν ανθρώπων,

γ) οι άστεγοι,

δ) τα άτομα που διαβιούν σε συνθήκες φτώχειας,

ε) οι οικονομικοί μετανάστες,

στ) οι πρόσφυγες και οι αιτούντες άσυλο, για όσο εκκρεμεί η εξέταση του αιτήματος χορήγησης ασύλου,

ζ) οι αρχηγοί μονογονεϊκών οικογενειών,

η) τα άτομα με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες,

θ) οι μακροχρόνια άνεργοι έως είκοσι πέντε ετών και άνω των πενήντα ετών.

- Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής ωφέλειας, οι οποίες αναπτύσσουν δραστηριότητες «βιώσιμης ανάπτυξης» ή/και παρέχουν «κοινωνικές υπηρεσίες γενικού συμφέροντος».**

Ως «βιώσιμη ανάπτυξη» ορίζονται οι οικονομικές δραστηριότητες, εμπορικές ή ανταλλακτικές, που προωθούν την αειφορία του περιβάλλοντος, την κοινωνική και οικονομική ισότητα, καθώς και την ισότητα των φύλων, προστατεύουν και αναπτύσσουν τα κοινά αγαθά και προ-ωθούν τη διαγενεακή και πολυπολιτισμική συμφιλίωση, δίνοντας έμφαση στις ιδιαιτερότητες των τοπικών κοινωνιών. Ενδεικτικά, η βιώσιμη ανάπτυξη περιλαμβάνει τις εξής δραστηριότητες:

- α. Την προστασία και αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας.
- β. Την αειφόρο γεωργία και κτηνοτροφία, η οποία δίνει έμφαση στη διατήρηση και διάδοση απειλούμενων τοπικών παραδοσιακών ποικιλιών ή

«φυλών» και στην αποτροπή διείδυσης γενετικά τροποποιημένων οργανισμών.

- γ. Την τοπικά και περιφερειακά υποστηριζόμενη γεωργία ή κτηνοτροφία, που συμβάλλει στην ανάπτυξη απευθείας εμπορικών σχέσεων μεταξύ παραγωγών και καταναλωτών και ενισχύει την προσβασιμότητα σε είδη πρώτης ανάγκης, ιδίως των ασθενέστερων οικονομικά ομάδων του πληθυσμού, μέσα από την απευθείας διάθεσή τους.
- δ. Το δίκαιο και αλληλέγγυο εμπόριο. Ως δίκαιο και αλληλέγγυο εμπόριο ορίζεται η βασισμένη στο διάλογο, τη διαφάνεια και τον αλληλοσεβασμό εμπορική σύμπραξη, που επιδιώκει μεγαλύτερη ισοτιμία στο διεθνές και εγχώριο εμπόριο. Συνεισφέρει στη βιώσιμη ανάπτυξη, προσφέροντας καλύτερους όρους εμπορίας των προϊόντων και διασφαλίζοντας τα δικαιώματα των περιθωριοποιημένων παραγωγών και εργαζομένων.
- ε. Την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές σε μικρή κλίμακα και την ανάπτυξη τεχνολογίας που μειώνει την κατανάλωση ενέργειας.
- στ. Τη μείωση της παραγωγής αποβλήτων και απορριμμάτων σε τοπικό επίπεδο, με συμμετοχή των πολιτών, μέσα από την επαναχρησιμοποίηση, αξιοποίηση, ανακύκλωση των αποβλήτων ή μέσα από τον επανασχεδιασμό του τρόπου παραγωγής και διανομής των προϊόντων.
- ζ. Την κατασκευή και συντήρηση υποδομών και ενέργειας σε δημοκρατική συνεργασία με τις τοπικές κοινωνίες.
- η. Την ανάπτυξη δεξιοτήτων και μεταφορά τεχνογνωσίας.
- θ. Τον εναλλακτικό, θεματικό και ήπιο τουρισμό.
- ι. Το σχεδιασμό και τη διάθεση καινοτόμων και ελεύθερων ψηφιακών προϊόντων και υπηρεσιών ή κάθε μορφή τεχνολογίας που προωθεί την ομότιμη και βασισμένη στα κοινά παραγωγή.
- ια. Την παραγωγή, τη μεταποίηση, την προώθηση ή τη διατήρηση της παραγωγικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς κάθε τόπου.
- ιβ. Την παραγωγή και προώθηση της ανεξάρτητης πολιτισμικής δημιουργίας.

- ιγ. Την περιβαλλοντική αναβάθμιση των οικισμών και του κτιριακού αποθέματος.
- ιδ. Τη διαχείριση ακίνητης περιουσίας με κοινωνικά και περιβαλλοντικά κριτήρια.

Ως «Κοινωνικές υπηρεσίες γενικού συμφέροντος» ορίζονται οι υπηρεσίες που είναι προσβάσιμες σε όλους, προάγουν την ποιότητα ζωής και παρέχουν κοινωνική προστασία σε ομάδες όπως ηλικιωμένοι, βρέφη, παιδιά, άτομα με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις και περιλαμβάνουν την εκπαίδευση, την υγεία, την κοινωνική στέγαση, την κοινωνική σίτιση, την παιδική φροντίδα, τη μακροχρόνια φροντίδα και τις υπηρεσίες κοινωνικής αρωγής, χωρίς, ωστόσο, να υποκαθιστούν τις γενικές υποχρεώσεις του κράτους στην άσκηση της κοινωνικής πολιτικής.

- ☐ **Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.)** του άρθρου 12 του Ν. 2716/1999 οι οποίοι και θεωρούνται αυτοδικαίως Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης.

5.2 Ίδρυση και λειτουργία

Σύσταση και Λειτουργία Κοινωνικών Συνεταιριστικών Επιχειρήσεων

ο Η σύσταση μίας Κοιν.Σ.Επ. και η υπαγωγή της στις διατάξεις του Ν. 4430/2016 συντελείται με την εγγραφή της στο Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, και την έναρξη εργασιών στην αρμόδια Δ.Ο.Υ, οπότε αποκτά νομική προσωπικότητα και εμπορική ιδιότητα.

Σε πρώτη φάση, η αίτηση εγγραφής, το Καταστατικό και υπεύθυνες δηλώσεις των μελών της ΚΟΙΝ.Σ.Επ. περί μη συμμετοχής σε άλλο Φορέα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας με την ίδια δραστηριότητα κατατίθενται προς έγκριση στο Τμήμα Μητρώου.

Η ηλεκτρονική υποβολή της αίτησης εγγραφής πραγματοποιείται μέσω ειδικής διαδικτυακής πύλης (εφεξής «πλατφόρμα» - [https://kalo.yeka.gr/\(S\(qc3gi5mbq1ilm1knpkmrrl5m\)\)/login.aspx?ReturnUrl=%2f](https://kalo.yeka.gr/(S(qc3gi5mbq1ilm1knpkmrrl5m))/login.aspx?ReturnUrl=%2f)), η οποία αποτελεί τμήμα της ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων του Μητρώου. Η ευθύνη για την

λειτουργία και διαχείριση της πλατφόρμας ανήκει στο Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Η αίτηση εγγραφής συνοδεύεται από:

α) Το καταστατικό σε ψηφιακή μορφή με εμφανείς τις πρωτότυπες υπογραφές των ιδρυτικών μελών σε όλες τις σελίδες και,

β) ξεχωριστή υπεύθυνη δήλωση του ν. 1599/1986, υπογεγραμμένη από το κάθε ιδρυτικό μέλος, στην οποία θα αναγράφεται ότι δεν συμμετέχει σε άλλη Κοιν.Σ.Επ. με ίδια δραστηριότητα, (για σύσταση Κοιν.Σ.Επ.) ή σε άλλο Συν. Εργ. (για σύσταση Συν.Εργ.) ή διαφορετικά τα στοιχεία της Κοιν.Σ.Επ. ή του Συν.Εργ. στον οποίο συμμετέχει.

Στην περίπτωση που μέλος της Κοιν.Σ.Επ. υποβάλει αίτηση εγγραφής στην κατηγορία «Ένταξης», είναι Νομικό Πρόσωπο Δημόσιου Δικαίου που υπάγεται σε Οργανισμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης, θα πρέπει να υποβληθεί και η σχετική έγκριση του εποπτεύοντα φορέα.

Στην περίπτωση που ιδρυτικό μέλος της Κοιν.Σ.Επ. είναι νομικό πρόσωπο, θα πρέπει επιπρόσθετα να υποβληθούν ακριβή αντίγραφα νομιμοποιητικών εγγράφων για την συμμετοχή του στην υπό σύσταση Κοιν.Σ.Επ. και εξουσιοδότησης σε φυσικό πρόσωπο για την υπογραφή του Καταστατικού της.

Σημειώνεται ότι από 10 Φεβρουαρίου 2018, η υποβολή αιτήσεων προς το Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας γίνεται αποκλειστικά ηλεκτρονικά, μέσω της ειδικής διαδικτυακής πύλης www.kalo.yeka.gr

Η ενεργοποίηση της συγκεκριμένης διαδικτυακής πύλης αποτελεί βασικό εργαλείο που θα διευκολύνει τις συναλλαγές των φορέων του πεδίου με τις αρμόδιες Υπηρεσίες της Ειδικής Γραμματείας Κ.Α.Ο. του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης, μειώνοντας τους χρόνους εξέτασης και διεκπεραίωσης των αιτήσεων και εξοικονομώντας ανθρώπινους και υλικούς πόρους, τόσο για τους Φορείς Κ.Α.Ο., όσο και για την Δημόσια Διοίκηση.

ο Ο Φορέας με την ολοκλήρωση της διαδικασίας και αφού λάβει τη Βεβαίωση Εγγραφής, οφείλει εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών από την ημερομηνία εγγραφής στο Μητρώο, να υποβάλει μέσω της πλατφόρμας τα εξής δικαιολογητικά:

α) αντίγραφο βεβαίωσης έναρξης εργασιών στη Δ.Ο.Υ

β) το Ετήσιο Πρόγραμμα Δραστηριοτήτων με περίοδο αναφοράς έως το τέλος του τρέχοντος έτους. Ειδικά, για τις εγγραφές που πραγματοποιούνται τους τελευταίους τέσσερις (4) μήνες του έτους, η περίοδος αναφοράς εκτείνεται έως το τέλος του επόμενου έτους.

γ) Πρακτικό Γενικής Συνέλευσης για εκλογή της Διοικούσας Επιτροπής, (για Κοιν.Σ.Επ.) ή του Διοικητικού Συμβουλίου (για Συν.Εργ.), εκτός εάν αυτή έχει οριστεί απευθείας από το Καταστατικό και

δ) Πρακτικό της Διοικούσας Επιτροπής (για Κοιν.Σ.Επ.) ή του Διοικητικού Συμβουλίου (για Συν.Εργ.) για συγκρότησή της σε σώμα.

ο Για τη σύσταση μίας Κοιν.Σ.Επ. Συλλογικής και Κοινωνικής Ωφέλειας απαιτείται η συμμετοχή σε αυτήν και η υπογραφή του καταστατικού της από τουλάχιστον πέντε πρόσωπα, φυσικά ή νομικά, και από τουλάχιστον επτά, αν πρόκειται για Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης.

ο Το κεφάλαιο της επιχείρησης διαιρείται σε συνεταιριστικές μερίδες. Ο αριθμός των μερίδων και η ονομαστική τους αξία, η οποία είναι ίδια για κάθε μερίδα, καθορίζονται στο καταστατικό της επιχείρησης. Κάθε μέλος της Κοιν.Σ.Επ. διαθέτει από μία υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα, το ύψος της οποίας δεν μπορεί να είναι κατώτερο των εκατό ευρώ.

ο Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. διαθέτουν από μία υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα, ως ελάχιστη συμμετοχή στο κεφάλαιο της επιχείρησης και είναι ίση για όλα τα μέλη. Στο καταστατικό μπορεί να προβλέπεται η απόκτηση μέχρι πέντε προαιρετικών μερίδων χωρίς δικαίωμα ψήφου.

ο Για τις εταιρικές υποχρεώσεις ευθύνεται μόνο η Κοιν.Σ.Επ. με την παρουσία της. ο Εκτελεστικό διοικητικό όργανο της Κοιν.Σ.Επ. είναι η Διοικούσα Επιτροπή.

ο Η Κοιν.Σ.Επ. καταχωρεί στο Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. κάθε μεταβολή του καταστατικού της, λοιπών στοιχείων της αλλά και τον ετήσιο προγραμματισμό, τον ετήσιο απολογισμό και τον ετήσιο ισολογισμό ή Οικονομική Κατάσταση Αποτελεσμάτων, εγκεκριμένους από τη Γενική Συνέλευση των μελών της.

Με απόφαση της Γενικής Συνέλευσης και εφόσον πληρούνται οι προβλεπόμενες στο Ν.4430/2016 προϋποθέσεις, μία Κοιν.Σ.Επ. μπορεί να τροποποιήσει το καταστατικό της με σκοπό να ενταχθεί σε άλλη κατηγορία Κοιν.Σ.Επ. Η τροποποίηση αφορά μόνο στην κατηγορία Κοιν.Σ.Επ. και τα λοιπά στοιχεία εγγραφής και λειτουργίας της διατηρούνται.

Η συμμετοχή νομικών προσώπων στην Κοιν.Σ.Επ. δεν μπορεί να υπερβαίνει το 1/3 του συνόλου των μελών της.

Δεν επιτρέπεται η συμμετοχή σε αυτήν των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.) και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) που υπάγονται σε Ο.Τ.Α. Κατ' εξαίρεση, στις Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης, μπορούν να είναι μέλη νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου και νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου κατόπιν έγκρισης του δημόσιου φορέα που τα εποπτεύει.

Μέλος μίας Κοιν.Σ.Επ. δεν μπορεί να είναι μέλος και άλλης Κοιν.Σ.Επ. με ίδια δραστηριότητα.

Η συμμετοχή ενός φυσικού προσώπου μόνο με την ιδιότητα του μέλους σε Κοιν.Σ.Επ. δεν του προσδίδει εμπορική ιδιότητα και δεν δημιουργεί ατομικές ασφαλιστικές ή φορολογικές υποχρεώσεις.

Το ποσοστό των ακαθαρίστων εσόδων από τις δραστηριότητες της Κοιν.Σ.Επ. που προέρχεται από Ν.Π.Δ.Δ. και Ο.Τ.Α. δεν επιτρέπεται να υπερβαίνει το 65% των συνολικών εσόδων της επιχείρησης, υπολογιζόμενου σε τριετή βάση. Από την πρόβλεψη αυτή, εξαιρούνται οι Κοιν.Σ.Επ. Ένταξης.

Σχέσεις μεταξύ μελών και της Κοιν.Σ.Επ.

- Η είσοδος νέων μελών επιτρέπεται και συντελείται με την εγγραφή τους ως μέλη. Τα νέα μέλη αποκτούν μία υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα, η ονομαστική αξία της οποίας δε μπορεί να είναι μικρότερη από αυτή που ορίζεται στο νόμο 4430/2016 και στο καταστατικό.
- Η απώλεια της ιδιότητας του μέλους επέρχεται με την αποχώρηση, την αποβολή ή τη μεταβίβαση της συνεταιριστικής του μερίδας και είναι καταχωριστέα στο Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο.
- Η ιδιότητα του μέλους δεν κληροδοτείται και, αν μέλος φυσικό πρόσωπο αποβιώσει, η αξία της συνεταιριστικής του μερίδας καταβάλλεται στον ειδικό ή καθολικό διάδοχο. Αν

μέλος νομικό πρόσωπο τεθεί σε εκκαθάριση λόγω λύσης ή πτώχευσής του, η αξία της συνεταιριστικής του μερίδας καταβάλλεται σε αυτό. Αν ο αριθμός των μελών μειώνεται κάτω των πέντε, τότε επιβάλλεται η αναπλήρωσή τους, με την είσοδο νέων μελών, άλλως, η Κοιν.Σ.Επ. λύεται.

- Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. μπορεί να είναι και εργαζόμενοι της με σχέση εξαρτημένης εργασίας. Αμείβονται για την παρεχόμενη εργασία και έχουν όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία. Υπόχρηη προς απόδοση των ασφαλιστικών εισφορών προς τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης είναι η Κοιν.Σ.Επ.

Σχέσεις Κοιν.Σ.Επ. με εργαζόμενους μη μέλη

Ο αριθμός των εργαζομένων μη μελών δε μπορεί να υπερβαίνει σε ποσοστό το 40% του συνόλου των εργαζομένων της Κοιν.Σ.Επ. Το ποσοστό αυτό μπορεί να αυξάνεται μέχρι και το 50% του συνολικού ποσοστού των εργαζομένων της Κοιν.Σ.Επ. κατόπιν αιτιολογημένης απόφασης του Τμήματος Μητρώου Φορέων Κ.ΑΛ.Ο. επί αιτήσεως της Κοιν.Σ.Επ. για την αντιμετώπιση έκτακτων εποχικών αναγκών για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει τους έξι μήνες ανά ημερολογιακό έτος.

Γενική Συνέλευση της Κοιν.Σ.Επ.

ο Η τακτική Γενική Συνέλευση της Κοιν.Σ.Επ. συγκαλείται υποχρεωτικά τουλάχιστον μία φορά κατ' έτος και σε κάθε περίπτωση πριν την υποβολή της ετήσιας φορολογικής δήλωσης, με σχετική απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής ή του διαχειριστή που απευθύνεται προς τα μέλη, προ τουλάχιστον τριών ημερών.

ο Η Γενική Συνέλευση των μελών συνέρχεται εκτάκτως με πρόσκληση που απευθύνεται προς τα μέλη τουλάχιστον προ δύο ημερών, είτε με απόφαση της Διοικούσας Επιτροπής, είτε με πρωτοβουλία του διαχειριστή, είτε εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα με συγκεκριμένο θέμα προς τη Διοικούσα Επιτροπή από το 1/3 των μελών της Γ.Σ.

ο Η Γενική Συνέλευση βρίσκεται σε απαρτία όταν παρευρίσκεται το 1/2 των μελών της. Επί μη απαρτίας, συγκαλείται νέα Γενική Συνέλευση μέσα σε δύο μέχρι επτά ημέρες, κατά την

οποία απαιτείται η ίδια ως άνω απαρτία. Οι αποφάσεις της λαμβάνονται με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών της.

Διοικούσα Επιτροπή της Κοιν.Σ.Επ.

ο Η Διοικούσα Επιτροπή (Δ.Ε.) απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και δύο τουλάχιστον μέλη. Σε κάθε περίπτωση ο συνολικός αριθμός των μελών της πρέπει να είναι περιττός αριθμός. Τα μέλη της Δ.Ε. εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση. Αν η Κοιν.Σ.Επ. έχει μόνο πέντε μέλη, αντί Διοικούσας Επιτροπής, τα μέλη μπορεί να εκλέξουν διαχειριστή, ο οποίος αναλαμβάνει όλες τις αρμοδιότητες της Διοικούσας Επιτροπής.

ο Η διάρκεια της θητείας των μελών ορίζεται από το καταστατικό. Η Δ.Ε. βρίσκεται σε απαρτία όταν παρευρίσκεται το 1/2 των μελών της και οι αποφάσεις της λαμβάνονται πάντα με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών της Δ.Ε. Σε περίπτωση ισοψηφίας των παρόντων μελών, υπερτερεί η ψήφος του προέδρου της.

ο Η Διοικούσα Επιτροπή συνεδριάζει τακτικά μία τουλάχιστον φορά κάθε τρεις μήνες ή συχνότερα αν το ζητήσει το 1/3 των μελών της, αλλά όχι λιγότερα από δύο άτομα.

ο Η ιδιότητα του μέλους Διοικούσας Επιτροπής είναι άμισθη.

ο Κάθε Κοιν.Σ. Επ. υποχρεούται να αναρτά δημόσια σε ηλεκτρονική σελίδα κάθε πρόσκληση σε συλλογικό όργανο, με ελάχιστα δημοσιευτέα στοιχεία, την ακριβή διεύθυνση σύγκλησης, ημερομηνία, ώρα και τα θέματα της ημερήσιας διάταξης.

Αποθεματικά - Διανομή Κερδών - Φορολογία

Τα κέρδη διατίθενται ετησίως ως εξής:

- i. κατά ποσοστό 5% για το σχηματισμό τακτικού αποθεματικού,
- ii. κατά ποσοστό 35% διανέμονται στους εργαζομένους της επιχείρησης, εκτός αν τα 2/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης του Φορέα αποφασίσουν αιτιολογημένα τη διάθεση μέρους ή όλου του ποσοστού αυτού σε δραστηριότητες του στοιχείου 3,
- iii. το υπόλοιπο διατίθεται για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη γενικότερη διεύρυνση της παραγωγικής του δραστηριότητας.

Το εναπομείναν κέρδος φορολογείται σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από το ισχύων φορολογικό καθεστώς (Για το οικ. Έτος 2019 ο συντελεστής φορολόγησης ήταν 29%)

Σύμφωνα με την εγκύκλιο Ε 2131/2019 που δημοσιεύθηκε από την ΑΑΔΕ παρέχονται οδηγίες για την εφαρμογή των διατάξεων του άρθρου 17 του ν.4577/2018, αναφορικά με την τροποποίηση του άρθρου 31 του ν.3986/2011 περί επιβολής του τέλους επιτηδεύματος, οι Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας με τη μορφή Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης ή Συνεταιρισμού Εργαζομένων απαλλάσσονται από την καταβολή τέλους επιτηδεύματος .

Ευθύνες μελών

Για τις εταιρικές υποχρεώσεις ευθύνεται μόνο η Κοιν.Σ. Επ. με την περιουσία της.

Ειδικά, για τις υποχρεώσεις προς το Δημόσιο ο διαχειριστής ή ο πρόεδρος της διοικούσας επιτροπής της ευθύνεται αλληλεγγύως και εις ολοκλήρον με την Κοιν.Σ.Επ. για τις οφειλές της προς το Δημόσιο, και διατηρεί δικαίωμα αναγωγής κατά των λοιπών μελών της Κοιν.Σ.Επ.

Για τις οφειλές προς το Δημόσιο διατηρεί δικαίωμα αναγωγής κατά των λοιπών μελών της Κοιν.Σ.Επ., τα οποία για τις οφειλές του προηγούμενου εδαφίου, ευθύνονται έναντι του απεριόριστα και εις ολόκληρον.

Εργασιακά και ασφαλιστικά θέματα

Τα μέλη της Κοιν.Σ.Επ. μπορεί να είναι και εργαζόμενοι της με σχέση εξαρτημένης εργασίας. Αμείβονται για την παρεχόμενη εργασία και έχουν όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από την εργατική και ασφαλιστική νομοθεσία. Η παροχή υπηρεσιών προς εξυπηρέτηση του σκοπού της Κοιν.Σ.Επ. από μέλη της, τα οποία δεν βρίσκονται σε εργασιακή σχέση με αυτήν, είναι μη αμειβόμενη σύμβαση εντολής κατ' άρθρο 713 επ. Α. Κ. Η σύμβαση εντολής που συνάπτεται μεταξύ μελών και Κοιν.Σ.Επ. οφείλει να γίνεται εγγράφως, να περιγράφει με σαφήνεια την παρεχόμενη υπηρεσία και σε καμία περίπτωση δε μπορεί να υπερβαίνει τις 16 ώρες εβδομαδιαίως.

Ο αριθμός των εργαζομένων μη μελών δε μπορεί να υπερβαίνει σε ποσοστό το 40% του συνόλου των εργαζομένων της Κοιν.Σ.Επ.. Το ποσοστό αυτό μπορεί να αυξάνεται μέχρι και το 50% του συνολικού ποσοστού των εργαζομένων της Κοιν.Σ.Επ. κατόπιν αιτιολογημένης απόφασης του Τμήματος Μητρώου επί αιτήσεως της Κοιν.Σ.Επ. για την αντιμετώπιση έκτακτων εποχικών αναγκών για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβαίνει τους έξι (6) μήνες ανά ημερολογιακό έτος.

Η ΚΟΙΝ.Σ.Επ. υποχρεούται, από τη δεύτερη χρήση λειτουργίας της, να παρουσιάζει ετήσια δαπάνη μισθοδοσίας τουλάχιστον ίση με το 25% του κύκλου εργασιών της προηγούμενης χρήσης του. Η υποχρέωση αυτή αφορά τις ΚΟΙΝ.Σ.Επ. με κύκλο εργασιών και έσοδα επιχορηγήσεων της προηγούμενης ετήσιας χρήσης μεγαλύτερα από το 300 % του ετήσιου κόστους μισθοδοτικής δαπάνης ενός υπαλλήλου πλήρους απασχόλησης, με βάση τον κατώτατο νομοθετημένο μισθό χωρίς επιδόματα.

Με τον ισχύοντα Νόμο για πρώτη φορά οριοθετείται ο ρόλος του Εθελοντή σε μια Κοιν.Σ.Επ. Η Κοιν.Σ.Επ. οφείλει να τηρεί Μητρώο Εθελοντών, στο οποίο καταγράφονται τα μη μέλη, που λειτουργούν ως εθελοντές και υποστηρίζουν τις δράσεις της.

Η Κοιν.Σ.Επ. δεν έχει ασφαλιστικές υποχρεώσεις προς τα μη μέλη που λειτουργούν ως εθελοντές, εφόσον πληρούνται σωρευτικά οι παρακάτω προϋποθέσεις:

- i. Από την εθελοντική δράση δεν παράγονται άμεσα έσοδα για το Φορέα.
- ii. Η δράση έχει προαποφασισθεί από το Διοικητικό Συμβούλιο ή τη Διοικούσα Επιτροπή του Φορέα.

Η απόφαση, η πρόσκληση και το πρόγραμμα της δράσης που θα γίνει με χρήση εθελοντών καταγράφονται σε πρακτικό, το οποίο προδημοσιεύεται στην ιστοσελίδα της. Η Κοιν.Σ.Επ. ευθύνεται για τυχόν ζημίες που προξενήθηκαν στον εθελοντή κατά την παροχή της εθελοντικής του απασχόλησης στο Φορέα. Σε περίπτωση που ο εθελοντής απασχολείται στο εξωτερικό, η Κοιν.Σ.Επ. αναλαμβάνει πλήρως τα έξοδα ταξιδιού, διαβίωσης, καταλύματος, επαναπατρισμού και ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, καθώς και κάθε άλλη δαπάνη που θα προκύψει κατά τη διάρκεια διαμονής του εθελοντή στο εξωτερικό.

Υποχρεώσεις-Κυρώσεις-Πρόστιμα

Οι Φορείς υποχρεούνται σε ετήσια βάση να υποβάλουν στο Τμήμα Παρακολούθησης και Ελέγχου Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας στοιχεία για την λειτουργία τους, από τα οποία να τεκμηριώνεται η πλήρωση των κριτηρίων εγγραφής τους. Η Κοιν.Σ.Επ. υποχρεούται στην υποβολή καταστάσεων στο Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας οικονομίας που περιλαμβάνουν:

- Ετήσιο οικονομικός προγραμματισμός
- Ετήσιο απολογισμό εκτέλεσης του προγραμματισμού
- Ισολογισμό ή/και Οικονομική Κατάσταση Αποτελεσμάτων , εγκεκριμένους από την Γενική Συνέλευση των μελών της

Για την υποβολή του Ετήσιου Προγράμματος Δραστηριοτήτων και Απολογισμού η επιχείρηση εντός τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών, από την ημερομηνία εμπρόθεσμης συνεδρίασης της τακτικής Ετήσιας Γενικής Συνέλευσης, η οποία εγκρίνει τον απολογισμό του προηγούμενου έτους, τις Οικονομικές της καταστάσεις και τον προγραμματισμό των δραστηριοτήτων του νέου έτους, οφείλει να υποβάλει στο Τμήμα Παρακολούθησης και Ελέγχου, μέσω της πλατφόρμας, ηλεκτρονική αίτηση καταχώρησης στοιχείων του Ετήσιου Προγράμματος Δραστηριοτήτων και Απολογισμού, με βάση ειδικό πρότυπο έντυπο.

Αρμόδιο για την άσκηση ελέγχου στους Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας είναι το **Τμήμα Παρακολούθησης και Ελέγχων Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης**, καθώς και οι υπηρεσίες των Περιφερειών που είναι αρμόδιες για τα θέματα Απασχόλησης-Εμπορίου-Τουρισμού.

Η Διεύθυνση Προστασίας Καταναλωτή της Γενικής Γραμματείας Εμπορίου και Προστασίας Καταναλωτή είναι αρμόδια για την αποστολή αναλυτικού δελτίου καταγεγραμμένων καταγγελιών σχετικών με παραβιάσεις των διατάξεων του ν. 2251/1994 (Α' 191) από τους Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας προς την αρμόδια Υπηρεσία της Ειδικής Γραμματείας Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, καθώς και προς υπηρεσίες των Περιφερειών της προηγούμενης παραγράφου.

Αν κατά τη διενέργεια ελέγχου από το Τμήμα Παρακολούθησης και Ελέγχων Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης διαπιστωθεί ότι μια Κοιν.Σ.Επ. παραβαίνει τις ρυθμίσεις του παρόντος νόμου, τότε επιβάλλεται σε αυτόν πρόστιμο, το ύψος του οποίου δε μπορεί να είναι μικρότερο των χιλίων (1.000) ευρώ και μεγαλύτερο των πενήντα χιλιάδων (50.000) ευρώ.

Στην περίπτωση που διαπιστωθεί ότι νομικά ή φυσικά πρόσωπα με την ιδιότητα του μέλους Κοιν.Σ.Επ χρησιμοποιούν τις ρυθμίσεις του παρόντος νόμου με σκοπό να αποκομίσουν για λογαριασμό των ιδίων ή για λογαριασμό άλλων παράνομο περιουσιακό όφελος, πέραν της επιβολής προστίμου σε βάρος τους, η Κοιν.Σ.Επ. στην οποία αυτά μετέχουν διαγράφεται από το Μητρώο με απόφαση του Τμήματος Παρακολούθησης και Ελέγχων Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Η απόφαση περί διαγραφής της Κοιν.Σ.Επ.. από το Μητρώο κοινοποιείται στην αρμόδια Δημόσια Οικονομική Υπηρεσία και στα ασφαλιστικά ταμεία.

Τα παραπάνω μέλη για διάστημα τριών (3) ετών δεν έχουν δικαίωμα να είναι μέλη οποιουδήποτε ή εφόσον πρόκειται για νομικά πρόσωπα, να είναι τα ίδια Φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας.

Η επιβολή των ως άνω διοικητικών κυρώσεων είναι ανεξάρτητη από κάθε άλλη αστική, ποινική ή πειθαρχική κύρωση που προβλέπεται σε βάρος των διοικούντων μελών Φορέα Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας από την κείμενη νομοθεσία.

6. Συνεταιρισμοί Εργαζομένων

6.1 Χαρακτηριστικά

Συνεταιρισμοί Εργαζομένων είναι οι Αστικοί Συνεταιρισμοί του Ν. 1667/1986 που έχουν ως καταστατικό σκοπό τη «συλλογική ωφέλεια» και διαθέτουν εκ του νόμου εμπορική ιδιότητα. Μέλη τους είναι αποκλειστικά και μόνο φυσικά πρόσωπα, τα οποία επιθυμούν να βιοποριστούν, παράγοντας από κοινού αγαθά και υπηρεσίες για τρίτους. Σημειώνεται ότι μέλος ενός Συνεταιρισμού Εργαζομένων δεν μπορεί να είναι μέλος άλλου Συνεταιρισμού Εργαζομένων.

Οι Κοινωνικοί Συνεταιρισμοί Περιορισμένης Ευθύνης (Κοι.Σ.Π.Ε.) του άρθρου 12 του ν. 2716/1999, θεωρούνται αυτοδικαίως Κοινωνικές Συνεταιριστικές Επιχειρήσεις Ένταξης.

6.2 Ίδρυση και λειτουργία

Η σύσταση Συνεταιρισμού Εργαζομένων και η υπαγωγή του στις διατάξεις του Νόμου 4430/2016 συντελείται με την εγγραφή του στο Μητρώο Φορέων Κ.ΑΛ.Ο., οπότε αποκτά νομική προσωπικότητα και εμπορική ιδιότητα.

Για τη σύσταση Συνεταιρισμού Εργαζομένων απαιτείται η συμμετοχή σε αυτήν και η υπογραφή του καταστατικού της από τουλάχιστον τρία φυσικά πρόσωπα.

Το κεφάλαιο του Συνεταιρισμού Εργαζομένων διαιρείται σε συνεταιριστικές μερίδες. Ο αριθμός των μερίδων και η ονομαστική τους αξία, η οποία είναι ίδια για κάθε μερίδα, καθορίζονται στο καταστατικό της επιχείρησης. Κάθε μέλος του Συνεταιρισμού Εργαζομένων διαθέτει από μία υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα, το ύψος της οποίας δεν μπορεί να είναι κατώτερο των εκατό ευρώ.

Στο καταστατικό μπορεί να προβλέπεται η απόκτηση μέχρι τριών προαιρετικών μερίδων χωρίς δικαίωμα ψήφου.

Για τις εταιρικές υποχρεώσεις ευθύνεται μόνο ο Συνεταιρισμός Εργαζομένων με την περιουσία του.

Το σύστημα αμοιβών και οι όροι εργασίας των μελών καθορίζονται από το καταστατικό ή από ειδικές ρυθμίσεις εγκεκριμένες από τη Γενική Συνέλευση.

Ο Συνεταιρισμός Εργαζομένων καταχωρεί στο Μητρώο Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. κάθε μεταβολή του καταστατικού του, λοιπών στοιχείων του αλλά και τον ετήσιο προγραμματισμό, τον ετήσιο απολογισμό και ισολογισμό ή οικονομική κατάσταση αποτελεσμάτων, εγκεκριμένα από τη Γενική Συνέλευση των μελών του.

Σχέσεις μεταξύ μελών και του Συνεταιρισμού Εργαζομένων

- Η ιδιότητα του μέλους αποκτάται με την εγγραφή του στο Συνεταιρισμό. Τα νέα μέλη αποκτούν μία υποχρεωτική συνεταιριστική μερίδα, η αξία της οποίας δε μπορεί να είναι μικρότερη από αυτή που ορίζεται στο Ν.4430/2016 και στο καταστατικό.
- Η απώλεια της ιδιότητας του μέλους επέρχεται με την αποχώρηση, τη μεταβίβαση της συνεταιριστικής του μερίδας, την αποβολή ή το θάνατο και είναι καταχωριστέα στο Τμήμα Μητρώου Φορέων Κ.Α.Λ.Ο.
- Η ιδιότητα του μέλους δεν κληροδοτείται, αν μέλος φυσικό πρόσωπο αποβιώσει, η αξία της συνεταιριστικής του μερίδας καταβάλλεται στον ειδικό ή καθολικό του διάδοχο. Αν με το θάνατο του φυσικού προσώπου, ο αριθμός των μελών μειώνεται κάτω των τριών, τότε επιβάλλεται η αντικατάστασή του με την είσοδο νέου μέλους, άλλως ο Συνεταιρισμός Εργαζομένων λύεται.

Σχέσεις Συνεταιρισμού Εργαζομένων με εργαζόμενους μη μέλη

- Ο Συνεταιρισμός Εργαζομένων μπορεί να προσλαμβάνει εργαζόμενους με σχέση εξαρτημένης εργασίας, χωρίς αυτοί να καθίστανται μέλη του. Υπόχρεος προς απόδοση των ασφαλιστικών εισφορών προς τους οργανισμούς κοινωνικής ασφάλισης είναι ο Συνεταιρισμός Εργαζομένων.
- Ο αριθμός των εργαζόμενων μη μελών δεν μπορεί να υπερβαίνει σε ποσοστό το 25% του αριθμού των μελών. Το ποσοστό αυτό μπορεί να αυξάνεται μέχρι και το 50% του συνόλου των εργαζομένων, κατόπιν αιτιολογημένης απόφασης του τμήματος Μητρώου Φορέων Κ.Α.Λ.Ο. επί αιτήσεως του Συνεταιρισμού Εργαζομένων για αντιμετώπιση έκτακτων εποχικών αναγκών, το οποίο σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί να υπερβαίνει τους έξι μήνες ανά ημερολογιακό έτος.

Γενική Συνέλευση Συνεταιρισμού Εργαζομένων

ο Η τακτική Γενική Συνέλευση συγκαλείται υποχρεωτικά τουλάχιστον μία φορά κατ' έτος και σε κάθε περίπτωση πριν την υποβολή της ετήσιας φορολογικής δήλωσης, με σχετική απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου ή του διαχειριστή που απευθύνεται προς τα μέλη, προ τουλάχιστον τριών ημερών.

ο Η Γενική Συνέλευση των μελών συνέρχεται εκτάκτως με πρόσκληση που απευθύνεται προς τα μέλη τουλάχιστον προ δύο ημερών, είτε με απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου είτε με πρωτοβουλία του διαχειριστή είτε εφόσον υποβληθεί σχετικό αίτημα με συγκεκριμένο θέμα προς το Διοικητικό Συμβούλιο από το 1/3 των μελών της Γ.Σ.

ο Η Γενική Συνέλευση βρίσκεται σε απαρτία όταν παρευρίσκεται το 1/2 των μελών της. Επί μη απαρτίας, συγκαλείται νέα Γενική Συνέλευση μέσα σε δύο μέχρι επτά ημέρες, κατά την οποία απαιτείται η ίδια ως άνω απαρτία. Οι αποφάσεις της λαμβάνονται με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών της.

Διοικητικό Συμβούλιο Συνεταιρισμού Εργαζομένων

ο Το Διοικητικό Συμβούλιο (Δ.Σ.) απαρτίζεται από τον Πρόεδρο και δύο τουλάχιστον μέλη. Σε κάθε περίπτωση ο συνολικός αριθμός των μελών του πρέπει να είναι περιττός αριθμός. Τα μέλη του Δ.Σ. εκλέγονται από τη Γενική Συνέλευση. Αν ο Συνεταιρισμός Εργαζομένων έχει μόνο τρία μέλη, αντί Διοικητικού Συμβουλίου, τα μέλη μπορεί να εκλέξουν διαχειριστή, ο οποίος αναλαμβάνει όλες τις αρμοδιότητες του Διοικητικού Συμβουλίου.

ο Η διάρκεια της θητείας των μελών ορίζεται από το καταστατικό. Το Δ.Σ. βρίσκεται σε απαρτία όταν παρευρίσκεται το 1/2 των μελών του και οι αποφάσεις του λαμβάνονται πάντα με την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων μελών του Δ.Σ. Σε περίπτωση ισοψηφίας των παρόντων μελών, υπερτερεί η ψήφος του προέδρου του.

ο Το Δ.Σ. συνεδριάζει τακτικά μία τουλάχιστον φορά κάθε τρεις μήνες ή συχνότερα αν το ζητήσει το 1/3 των μελών του, αλλά όχι λιγότερα από δύο άτομα.

Αποθεματικά και Διανομή Κερδών

Τα κέρδη διατίθενται ετησίως ως εξής:

1. κατά ποσοστό 5% για το σχηματισμό τακτικού αποθεματικού,
2. κατά ποσοστό 35% διανέμονται στους εργαζομένους της επιχείρησης, εκτός αν τα 2/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης του Φορέα αποφασίσουν αιτιολογημένα τη διάθεση μέρους ή όλου του ποσοστού αυτού σε δραστηριότητες του στοιχείου 3,
3. το υπόλοιπο διατίθεται για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη γενικότερη διεύρυνση της παραγωγικής του δραστηριότητας.

7. Άλλοι φορείς Κ.Α.Λ.Ο.

7.1 Χαρακτηριστικά - Προϋποθέσεις

Περιλαμβάνει οποιοδήποτε άλλο μη μονοπρόσωπο νομικό πρόσωπο, εφόσον έχει αποκτήσει νομική προσωπικότητα, όπως ιδίως αγροτικοί συνεταιρισμοί του Ν. 4384/2016 (Α' 78), αστικοί συνεταιρισμοί του Ν. 1667/1986, Αστικές Εταιρίες των άρθρων 741 επ. του Α.Κ. εφόσον σωρευτικά συντρέχουν οι εξής προϋποθέσεις:

- Αναπτύσσει δραστηριότητες συλλογικής και κοινωνικής ωφέλειας.
- Μεριμνά για την πληροφόρηση και τη συμμετοχή των μελών του και εφαρμόζει δημοκρατικό σύστημα λήψης αποφάσεων, σύμφωνα με την αρχή ένα μέλος μία ψήφος, ανεξάρτητα από τη συνεισφορά κάθε μέλους.
- Το καταστατικό του προβλέπει περιορισμούς στη διανομή του ως εξής:
 - i. ποσοστό τουλάχιστον 5% διατίθεται για το σχηματισμό αποθεματικού,
 - ii. ποσοστό έως 35% αποδίδεται στους εργαζόμενους του Φορέα, εκτός κι αν τα 2/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης αποφασίσουν αιτιολογημένα τη διάθεση του ποσοστού αυτού σε δραστηριότητες του στοιχείου iii,
 - iii. το υπόλοιπο διατίθεται για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και τη διεύρυνση της παραγωγικής του δραστηριότητας.
- Εφαρμόζει σύστημα σύγκλισης στην αμοιβή της εργασίας, κατά το οποίο ο ανώτατος καθαρός μισθός δεν μπορεί να υπερβαίνει περισσότερο από τρεις φορές τον κατώτατο, εκτός και αν τα 2/3 των μελών της Γενικής Συνέλευσης αποφασίσουν διαφορετικά. Η υποχρέωση αυτή ισχύει και σε οποιαδήποτε μορφή σύμπραξης δύο ή περισσότερων Φορέων Κ.Α.Λ.Ο.
- Αποβλέπει στην ενδυνάμωση των οικονομικών δραστηριοτήτων του και τη μεγιστοποίηση της παραγόμενης κοινωνικής ωφέλειας μέσω της οριζόντιας και ισότιμης δικτύωσης με άλλους φορείς Κ.Α.Λ.Ο.

- Δεν έχει ιδρυθεί και δεν διοικείται άμεσα ή έμμεσα από Ν.Π.Δ.Δ. ή Ο.Τ.Α. α΄ ή β΄ βαθμού ή από άλλο νομικό πρόσωπο του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

7.2 Ένταξη στο Ειδικό Μητρώο άλλων Φορέων Κ.Α.Ο. και Υποχρεώσεις

Κάθε φορέας αυτής της κατηγορίας οφείλει να συμπληρώσει και να υποβάλει ηλεκτρονικά αίτηση εγγραφής στο **Ειδικό Μητρώο άλλων Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας** μέσω της πλατφόρμας, συνοδευόμενη από τα εξής: δικαιολογητικά:

- α) Αίτηση εγγραφής (σύμφωνα με προτυποποιημένο έντυπο).
- β) Κωδικοποιημένο ισχύον καταστατικό.
- γ) Βεβαίωση για τις τροποποιήσεις του καταστατικού από αρμόδια υπηρεσία.
- δ) Πρακτικό της Γενικής Συνέλευσης για την εκλογή Οργάνου Διοίκησης.
- ε) Πρακτικό συγκρότησης του Οργάνου Διοίκησης σε σώμα.
- στ) Αποδεικτικά στοιχεία κατάθεσης των πρακτικών στην αρμόδια υπηρεσία.
- ζ) Βεβαίωση έναρξης Δραστηριότητας στη Δ.Ο.Υ.
- η) Απόφαση αρμοδίου Οργάνου του Φορέα για εγγραφή στο Ειδικό Μητρώο.

Το Τμήμα Μητρώου εντός προθεσμίας είκοσι (20) ημερολογιακών ημερών από την παραλαβή της αίτησης, την εξετάζει ως προς την τήρηση των κριτηρίων εγγραφής. Αν απαιτούνται επιπλέον δικαιολογητικά ή περαιτέρω διευκρινίσεις, το Τμήμα Μητρώου καλεί τον Φορέα να υποβάλει συμπληρωματική αίτηση εντός τριάντα (30) ημερών. Εάν δεν υποβληθούν τα απαιτούμενα στοιχεία ή αν υποβληθούν ελλιπή στοιχεία, το Τμήμα Μητρώου απορρίπτει το αίτημα.

Με την ολοκλήρωση της διαδικασίας ελέγχου, το τμήμα Μητρώου καλεί τον Φορέα, να αποστείλει το Καταστατικό σε έντυπη μορφή (πρωτότυπο ή επικυρωμένο αντίγραφο). Μετά την παραλαβή και εφόσον αυτά είναι σύμφωνα με τα ηλεκτρονικά υποβληθέντα, το Τμήμα Μητρώου προβαίνει σε έγκριση του ηλεκτρονικού αιτήματος. Με την έγκριση του αιτήματος παράγεται αυτόματα από την πλατφόρμα ο Αριθμός Γενικού Μητρώου Κοινωνικής Οικονομίας του Φορέα και η βεβαίωση Εγγραφής στο Ειδικό Μητρώο.

Αν το υποβληθέν έντυπο Καταστατικό εμφανίζει αποκλίσεις σε σχέση με το ηλεκτρονικά υποβληθέν, το Τμήμα Μητρώου καλεί τον Φορέα να υποβάλει εντός δέκα (10) ημερών συμπληρωματική αίτηση με νέο Καταστατικό. Αν δεν υποβληθεί ή αν το υποβληθέν εμφανίζει αποκλίσεις εκ νέου σε σχέση με το ηλεκτρονικά υποβληθέν, το αίτημα απορρίπτεται. Η βεβαίωση εγγραφής ισχύει έως την υποβολή του πρώτου Ετησίου Προγράμματος Δραστηριοτήτων και Απολογισμού, οπότε αντικαθίσταται από το Πιστοποιητικό Μέλους του Μητρώου.

Κάθε Φορέας Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, μέλος του Ειδικού Μητρώου, υποχρεούται να ενημερώνει το Τμήμα Μητρώου σε περίπτωση:

- α) Τροποποίησης του καταστατικού του
- β) Αλλαγής της σύνθεσης των μελών των οργάνων Διοίκησής του
- γ) Αλλαγής λοιπών στοιχείων του Φορέα

Ο Φορέας υποχρεούται από τη δεύτερη χρήση λειτουργίας του, να παρουσιάζει ετήσια δαπάνη μισθοδοσίας (συμπεριλαμβανομένων των εργοδοτικών εισφορών) τουλάχιστον ίση με το 25% του κύκλου εργασιών της προηγούμενης χρήσης του. Η υποχρέωση αυτή αφορά τους Φορείς με κύκλο εργασιών και έσοδα επιχορηγήσεων της προηγούμενης ετήσιας χρήσης μεγαλύτερα από το 300 % του ετήσιου κόστους μισθοδοτικής δαπάνης (συμπεριλαμβανομένων των εργοδοτικών εισφορών) ενός υπαλλήλου πλήρους απασχόλησης, με βάση τον κατώτατο νομοθετημένο μισθό χωρίς επιδόματα. Ο ετήσιος κύκλος εργασιών λαμβάνεται, όπως ορίζεται στο παράρτημα Α', του ν. 4308/2014 (ΦΕΚ 251/Α/24-11-2014).

Οι άλλοι φορείς Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας υποχρεούνται, σε ετήσια βάση, να υποβάλουν στο Ειδικό Μητρώο στοιχεία για την λειτουργία τους που να πιστοποιούν ότι δραστηριοποιούνται στο χώρο της Κοινωνικής Οικονομίας και ότι τηρούν τα κριτήρια του άρθρου 3 του ν. 4430/2016 (ΦΕΚ 205/Α/31.10.2016). Οφείλουν δηλαδή να υποβάλουν το Ετήσιο Πρόγραμμα Δραστηριοτήτων τους, το οποίο περιλαμβάνει τον προγραμματισμό των δράσεων που θα αναπτύξουν, καθώς και τον απολογισμό των δραστηριοτήτων τους του προηγούμενου έτους.

8. Συμπεράσματα

Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία προτείνει έναν εναλλακτικό τρόπο παραγωγής, εργασίας και κατανάλωσης. Οι κοινωνικές αυτές πρωτοβουλίες προτάσσουν την εκπλήρωση κοινωνικών στόχων και την κάλυψη παραγωγικών κενών αντί του κέρδους. Προωθούν την δημοκρατική και ισότιμη οργάνωση στο χώρο της εργασίας ως αντίδοτο στις αυταρχικές και ανασφαλείς εργασιακές σχέσεις καθώς ο επιθετικός ανταγωνισμός και η μεγιστοποίηση του κέρδους, αντικαθίστανται από τη συλλογικότητα, την αλληλεγγύη, την ισότητα και τη δημοκρατική συμμετοχή στη λήψη των αποφάσεων.

Με τον Ν.4430/2016 διαμορφώθηκε ένα νέο θεσμικό πλαίσιο που διευρύνει το «επιχειρείν με κοινωνική αξία», θέτει το σύστημα κανόνων σε σχέση με την ίδρυση και λειτουργία φορέων της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και παράλληλα διαμορφώνει εκείνο το περιβάλλον, ώστε η Κοινωνική Οικονομία να απευθύνεται σε όλους τους πολίτες και σε όλες τις παραγωγικές δραστηριότητες. Το νέο θεσμικό πλαίσιο για την Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία. (Ν.4430/2016, ΦΕΚ 205/Α/31-10-2016) και η εφαρμοστική Υπουργική Απόφαση 61621/Δ5.2643/30-12-2016 (ΦΕΚ), ρυθμίζουν το πεδίο της κοινωνικής οικονομίας και την παρέμβαση-εποπτεία του Κράτους σε αυτό.

Στο πλαίσιο αυτό η δημιουργία μιας Κοινωνικής Συνεταιριστικής Επιχείρησης ή ενός Συνεταιρισμού Εργαζομένων απαιτεί τυπικές διαδικασίες ίδρυσης και ουσιαστικές ενέργειες σχεδιασμού έναρξης και ανάπτυξης των δραστηριοτήτων της.

Οι τυπικές - υποχρεωτικές διαδικασίες ίδρυσης αφορούν την εγγραφή στο Γενικό Μητρώο Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας και την έναρξη εργασιών στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. Στις ουσιαστικές ενέργειες σχεδιασμού ανήκουν τόσο η προπαρασκευή διαφόρων επιχειρηματικών εργαλείων, όπως είναι η έρευνα αγοράς και το επιχειρηματικό σχέδιο, όσο και η κινητοποίηση και ενημέρωση των πιθανών εταίρων της με στόχο τη δημιουργία

του αρχικού πυρήνα της επιχείρησης και την προσέλκυση και άλλων ατόμων ή φορέων που πιθανόν ενδιαφέρονται να συμμετάσχουν.

Σκοπός του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου είναι η ανάπτυξη του τομέα της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας, μέσω της δημιουργίας ενός ευνοϊκού περιβάλλοντος, που θα διευκολύνει τη συμμετοχή όλων των πολιτών σε όλες τις δυνατές παραγωγικές δραστηριότητες, με τη διάχυση πρακτικών δημοκρατίας, ισότητας, αλληλεγγύης, συνεργασίας, καθώς και του σεβασμού στον άνθρωπο και το περιβάλλον. Η Κοινωνική και Αλληλέγγυα Οικονομία αποτελεί μια από τις σημαντικότερες οδούς μέσω των οποίων οι σύγχρονες κοινωνίες μπορούν να ανακτήσουν τον έλεγχο της συλλογικής τους εξέλιξης και τον σεβασμό στον άνθρωπο και την αειφόρο ανάπτυξη. Στο πλαίσιο αυτό οι φορείς της Κ.Α.Ο. μπορούν να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη, στην καταπολέμηση της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού, στην εμβάθυνση της δημοκρατίας στην παραγωγή και την εργασία.

Βιβλιογραφία

A. Ελληνική

Αναστασίου Φ. 2014. Η θεσμική διάσταση της κοινωνικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα. Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, ΑΤΕΙ Πειραιά.

Βαϊράμη Β. 2015. Κοινωνικές Επιχειρήσεις στην Ελλάδα: Στρατηγικός Προσανατολισμός και Απόδοση. ΠΜΣ Διοίκηση Επιχειρήσεων. Τμήμα Οικονομικών Επιστημών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Ειδική Γραμματεία Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας. 2017. Ετήσια Έκθεση 2017 & Σχέδιο Δράσης για την Ανάπτυξη του Οικοσυστήματος της Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας 2017-2023. Ειδική Γραμματεία Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας - Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. 2013. Κοινωνική οικονομία και κοινωνική επιχειρηματικότητα Οδηγός για την Κοινωνική Ευρώπη | Τεύχος 4. Ευρωπαϊκή Επιτροπή- Γενική Διεύθυνση Απασχόλησης, Κοινωνικών Υποθέσεων και Κοινωνικής Ένταξης. Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο

Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή. 2017. Πρόσφατες εξελίξεις της κοινωνικής οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. EESC-2017-104-EL. doi:10.2864/896190

INE 2012. Κοινωνική οικονομία και ενεργητικές πολιτικές ένταξης. Μελέτες (Studies) / 19. Παρατηρητήριο Οικονομικών και Κοινωνικών Εξελίξεων - Ινστιτούτο Εργασίας ΓΣΕΕ , Αθήνα

Καλημέρη Ε. 2017. Κοινωνική Οικονομία: Τα διακυβεύματα στη θεσμική της εξέλιξη και οι επιλογές του έλληνα νομοθέτη. Διπλωματική Εργασία στην Κοινωνιολογία Δικαίου, ΠΜΣ Ιστορίας και Θεωρίας του Δικαίου Κατεύθυνση Κοινωνιολογίας Δικαίου, Νομική σχολή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Καλογεράς Λ. 2017. Οι Κοινωνικές Επιχειρήσεις ως Απαραίτητο Στοιχείο του Σύγχρονου Οικονομικού Περιβάλλοντος. Αδυναμίες, Βέλτιστες Πρακτικές και Ενέργειες για την Ενίσχυσή τους στη Σημερινή Ευρώπη. ΠΜΣ Διοίκηση και Οικονομική των Τηλεπικοινωνιακών Δικτύων. Τμήμα Πληροφορικής και Τηλεπικοινωνιών, Σχολή Θετικών Επιστημών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Κατωμέρης Σ. 2018. Μια προσέγγιση της κοινωνικής οικονομίας ως πολιτική απασχόλησης. Σελ. 262-271. Πρακτικά 6ου Τακτικού Συνεδρίου της ΕΚΕ “Η Κοινωνιολογία και ο Δημόσιος Ρόλος της στην Εποχή της Μεταμόρφωσης του Κόσμου” της Ελληνικής Κοινωνιολογικής Εταιρείας, 29-31 Μαρτίου 2018, Αθήνα

Κούγια Γ. 2017. Ο θεσμός της κοινωνικής συνεταιριστικής επιχείρησης στην οικονομία της Ελλάδας . Τμήμα Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, ΤΕΙ Πελοποννήσου.

Μαζαράκη Μ. 2015. Διερευνώντας... Την Κοινωνική Οικονομία | Κοινωνική Επιχειρηματικότητα. ΠΜΣ «Παγκόσμια Πολιτική Οικονομία», Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Διεθνών Σχέσεων, Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.

N.1667/1986 Αστικοί Συνεταιρισμοί και άλλες διατάξεις

N.2716/1999 Ανάπτυξη και εκσυγχρονισμός των υπηρεσιών ψυχικής υγείας και άλλες διατάξεις

N.4430/2016 (ΦΕΚ_(2016-10-31)_Α-205) - ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ ΤΗΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΔΙΑΤΑΞΕΙΣ

N.4554/2018 Ασφαλιστικές και συνταξιοδοτικές ρυθμίσεις - Αντιμετώπιση της αδήλωτης εργασίας - Ενίσχυση της προστασίας των εργαζομένων - Επιτροπεία ασυνόδευτων ανηλίκων και άλλες διατάξεις

Σαράφη Β. 2014. Η συμβολή της καινοτομίας στην επιχειρηματικότητα των φορέων κοινωνικής οικονομίας. Διπλωματική εργασία, ΠΜΣ «Βιώσιμη Ανάπτυξη», Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Τζουβελέκας Μ. και Κ. Zoehrer. 2017. Ο Νόμος 4019/2011 - Προϋποθέσεις λειτουργίας της Κοινωνικής Οικονομίας για μια βιώσιμη αγορά εργασίας. Κοινωνική Πολιτική 3: 125-136

ΥΑ 61621/Δ5.2643/30-12-2016 - Τήρηση και λειτουργία του Γενικού Μητρώου Φορέων Κοινωνικής και Αλληλέγγυας Οικονομίας (ΦΕΚ 56/Β/18-1-2017)

B. Ξενόγλωση

Adam S. 2019. Legal provisions for social and solidarity economy actors. The case of Law 4430/2016 in Greece. *International Journal of Cooperative Law*, Vol. I (1):97-110

Chinchilla A. and G. Mayte. 2016. Social entrepreneurship: a measurement instrument. *Int. J. Social Entrepreneurship and Innovation*, 4 (1): 1-15

European Commission. 2014. A map of social enterprises and their eco-systems in Europe. Country Report: Greece. Report prepared by ICF Consulting Services for European Commission, Brussels

European Commission. 2019. Social enterprises and their ecosystems in Europe. Updated country report: Greece. Authors: Angelos Varvarousis and Georgios Tsitsirigkos. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Available at <https://europa.eu/!Qq64ny>

European Commission 2018. Peer Review on “Social Entrepreneurship to tackle unmet social challenges”. Synthesis Report by ICF and RadarAdvies. European Commission - DG Employment, Social Affairs and Inclusion, Brussels

GECES. 2016. Social enterprises and the social economy going forward. European Commission- Directorate General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs - Commission Expert Group on Social Entrepreneurship (GECES), Brussels

Lubberink R., V. Blok, J. van Ophem, G. van der Veldea and O. Omta. 2018. Innovation for Society: Towards a Typology of Developing Innovations by Social Entrepreneurs. *Journal of Social Entrepreneurship*, 9 (1): 52–78

Nasioulas, I. 2016. The Greek Law 4430/2016 on Social & Solidarity Economy: Breakthroughs and Backdrops, POLICY BRIEFS, Social Economy Institute <https://www.social-economy.com/law-4430-2016-en.html>

Social Economy Europe. 2018. The Future of EU policies for the Social Economy: Towards a European Action Plan. Social Economy Europe, Brussels

Η παρούσα έκθεση συντάχθηκε για το έργο "Social agri-entrepreneurship for people with disabilities in the crossborder area" (SC: B2.9c.09-AGRI-ABILITY) που υλοποιείται στο πλαίσιο του Προγράμματος Συνεργασίας INTERREG V-A Greece-Bulgaria 2014-2020. Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Τ.Π.Α.) και Εθνικούς πόρους της Ελλάδας και της Βουλγαρίας. Το περιεχόμενο της έκθεσης αποτελεί αποκλειστική ευθύνη του δικαιούχου και δεν αντικατοπτρίζει τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης, των συμμετεχουσών χωρών και της Διαχειριστικής Αρχής.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Νόμος 4430/2016